

Mukəddəs Kitab

Təwrat 15-qisim

«Əzra»

© Mukəddəs Kitab 2012

CC BY-SA 4.0

www.mukeddeskalam.com

«Uyşurqə Kalam Tərijimisi»

Tawrat 15-qisim

«Əzra»

Kirix söz

Kitabning arqa görünüşü və məzmunu

Məzkur qısqıca kitab İsrailning Babildiki «sürgünlükü»din öz yurtioğa qayıtip kelixi və keyinki səksən nəqqə yıllık qısqıca tarihnıng hatirisidur (miladiyadin ilgiriki 539-yilidin 457-yilioqıqə).

İsrail Hudağa bolıqan wapasizlikı, ötküzgən butpərəslikı həmde hərhil itaətsizlikliri tüpəylidin öz yurtidin ayrilip Babilda yətmix yıl sürgün bolıqanidi (miladiyadin ilgiriki 605-yilidin 538-yilioqıqə). Yəxaya pəyoğəmbərning 150 yıl ilgiriki bir bexariti boyiqə, Pars imperatori Korəx: — «Barlıq sürgün bolıqan həkler halisa, öz yurtioğa qayıtxka ıjazət» degən kixini həyrən qalarlıq bir yarlıq qüxüridu. Yəxaya pəyoğəmbər xu bexaritide hətta xu munəwwər imperatorning isminimu aldin'ala eytidu. Pütkül dunya tarihida buningdin baxka axundak bir yarlıq yok deyərlik. Bu omumiyy yarlıqtin baxka, Korəx qaytmaqı bolıqan Yəhudiyy həkığə yənə: «Silər 70 yıl ilgiri wəyrən qilinoğan Yerusalemdiki ıbadəthanini yengiwaxtin kurunglar, xuning bilən silər qayıtidin kurbanlıq qılalaydıoğan, mənki imperator üqün və ailəmdikilər üqün dua qılalaydıoğan bolisilər» degən yənə bir yarlıqnı qüxürüp, ularoğa intayin zor bir hədiyə in'am qilidu.

Həlbuki, pəkət qəklik bir qisim adəmlərle xundak qilixni talliwaldi. Qaloğan kixilər Mesopotamiyədə turuwərdi. Ular xu yərning rahət turmuxioğa kənüp qaloğan, əslidiki dehqanqılıq həyatini sodigərlikkə almaxturoğan bir hək bolup qaloğanidi. Bu vəziyətning dawamlıxı bilən Yəhudiyy həkining soda qilix qabiliyitining dangkı qikқан.

Qayıtip kəlgən kixilər («Hudaning qaldisi») zor ümidlər bilən qaytti; Yəxaya, Yərəmiya və Əzakiyal pəyoğəmbərlər «Qutkuzoquqi-Məsih» və Uning tilsimat padıxahlıqı toqruluk karamət bexarətlərnı bərgənidi. Kixilərnıng «bu bexarətlər tezla əməlgə axurulamdikin» dəydiyoğan zor ümidliri bar idi. Biraq ular qayıtip kəlgəndə, əzining əylirini, dehqanqılıq məydanlırnı qayta kuruxtiki japalıq ıxlaroğa yüzləngənidi. Uning üstigə ətraptiki əllər ularoğa kəp awariqilik selip bərdi. Xunga məzkur kitab və «Nəhəmiya» degən kitabtimu qayıtip kəlgən kixilərnıng isimlırnı hatiriləgən uzun tizimliklərnıng tepiloğanlıqı adəmnı həyrən qaldurarlıq ıx əməs. Bular batur, jəsür kixilərgə bolıqan hərmətni ipadiləydiyoğan tizimliklərdur.

Əlwəttə, İsrail əzi mustəqil dəlat əməs idi, bəlki Pars imperiyasıgə bekindi idi («Əzra», 1-3-bab).

Əslidə Sulayman saloğan «mukəddəs ıbadəthana»ning qayta kurulusida miladiyadin ilgiri 535-yili ıx baxlanoğan bolsimu, biraq hək unıngdin tezla kəl üzgənidi. Buning səwəbliri az əməs idi. Buningdiki qong səwəb, ətraptiki əllər ıbadəthana toqruluk; «Bu ıxlar ısyanning baxlinixı» degəndək oqaywət-xikayətlərnı qikaroğan, keyinki Pars imperatori unıngoğa ıxınip kətkən həmde kurulusı dərhal tohtitix kərək, degən yarlıqnı qüxürgənidi. Kurulus 15 yıl tohtitip qoyuloğanidi.

Birak Yəxayaning 200 yil ilgiriki bexariti boyiqə roxənki, ibadəthanining quruluşu Hudaning iradisi idi. Huda ikki adəmni, yəni Həqay wə Zəkəriya pəyoqəmbərlərni ornidin turoquzdi. Gərqə imperatorning «tohtitix yarliqi» qüxürgənliki tüpəylidin, qayta quruluş qiloquqilarning jazaqə uqraq mumkinqiliki bolsimu, ular həlqkə: — U muqəddəs ix pütmişə bolmaydu dəp, küqlük rıqəbtləndüridioan sözlərni yetküzdi.

Bu həlqlər hər dəwrdə əslinip təriplinixkə layiqki, ular Hudaning ularning bihətərlikini kapalətləydioanliqioja heq taxki ispat bolmiojan əhwalda, jan-dil bilən Hudaning sözini qobul kilip quruluşkə kirixti. Huda ularning imanini həyran qalarliq yolda təstiklidi. Uzun ötməyla, imperator əzi hanliq yilnamilərni təxkürtüp Qorəxning on altə yil ilgiriki ibadəthanini qurux toqruluk yarliqini tepip, ixni tezla püttürux üqün öz həzinisidin kəp məbləq ajratti («Əzra», 4-6-bab). Həqayning bexaritining xundak təstiklinixi həlqning imanini tehimu küqəytti. Pəkət tət yerim yil iqidila ular binani pütküzdü.

Mana bu «Əzra» degən kitabning birinqi kismining məzmunudur (1-6-bab).

Israilning Babil imperatori Nebokədnəsar tərpidin sürgün kilinixida üq basquq boləjanidi (awwalki ikki basquqta zorawanliq ixliri anqə bolmiojanidi). Birinqisidə xah ailisi wə aqsəngəklərnin kəpinqisi (jümlidin Daniyal pəyoqəmbər, miladiyədin ilgiri 605-yili), ikkinqisidə usta hünərwenlər wə sodigərlər (Əzakiyal pəyoqəmbər ularning iqidə idi, miladiyədin ilgiri 597-yili) sürgün kilindi. Ahirisida Babil qoxunliri Yerusalemoja hujum kilip, qalojan barliq əhalining həmmisini degüdək əsir kilip sürgün kildi (miladiyədin ilgiri 587-yili).

Xuningəja ohxax Pələstingə «qaytix»mu üq basquqta boləjan. Yukirida eytkinimizdək, qaytqanlarning sani bək az idi. Qaytixlar təwəndikidək: —

1-qaytix: miladiyədin ilgiri 537-yili, Zərubbabəl yetəkligən, təhminən 50000 adəm

2-qaytix: miladiyədin ilgiri 458-yili, Əzra yetəkligən, təhminən 1800 adəm

3-qaytix: miladiyədin ilgiri 445-444-yili, Nəhəmiya yetəkligən; pəkət birnəqqə hünərwenlərə idi.

«Əzra» degən kitabning ikkinqi kismi ikkinqi «qaytix» jəryani wə uning yetəkqisi boləjan Əzra toqruluk hatiridur.

Uning «Əzra» degən isminin mənisi «yardəm»dur. Heli roxənki, u Pars imperiyəsida nəhayiti inawəlik, munəwwər adəm idi wə əng muhimi, u həm ihlasməh həm Təwrat-qanunoja pixxiq, bilimlik alim idi (7:6, 10). U Hudaəja tayanəjan adəm idi (8:21-23); u Yerusalemda jismaniy həm rohiy kürəx kiliwatqan, nurojun qiyinqiliklər astida turuwatqan «sürgünlüktin qaytqanlar»əja həmrəh bolup ularning hizmitidə bolux üqün əzining Babildiki rahatlik turmuxini taxlaxkə razi boləjan bolsa kerək. Uni Yəhədiyəgə əwətkən imperator Artəhxaxta (Artəksərkis) bolsa, Əstər hanixning əgəy oqlı idi wə xübhəsiszki, u xu ihlasməh wə uluq əgəy anisidin təsirləngənidi (Əstər Artəhxaxtanin atisi Ksərkisning keyinki hanix idi). Yənə roxənki, Artəhxaxtanin Əzraəja tolimu zor ixənqi bar idi (uningəja tapxurojan altun-kümüx wə esil buyumlarınin qimmiti az degəndimu 300 milyon dollardin axqanidi).

Əyni tekistlərdə deyilməgən bolsimu, xübhətsizki, Əzra qayıtqan vaxtda sürgünlüktin «Yəhudiya əlkisi»gə qayıtqanlar arisida tərtip-amanlıq heli buzuldi dəp pərəz kılsaq hata bolmaydu. Əməliyəttə xu vaxtıttiki Yəhudiya əlkisidə turuwatqanlar dəsłəptə qayıtqanlarning ikkinqi yaki üqinqi əwladlırı bolup, əslidə Hudaning Zərubbabəl, Yəxua, Həgay wə Zəkəriyalarning dəwridə kərsətkən əjayib mədətlirini kərüp bəkmioqan, xundakla asanla yaman yollarqa azdurulatti. Ularning arisidiki tərtipsizliklər Pars imperatori wə məsləhətqilirining heli bəxini qaturidioqan ix boləqan bolsa kerək; tarix həttə bəgünmu bizgə xuni ayan qiliwatiduki, Ottura Xərktə, bolupmu İbrahimning əwladlırı arisida təprikə-tinqsizlik qıqsa, u tezdin pütkül dunyaoqə təsir yətküzüxi mumkin. Imperatorning aqılanə tədbiri əlkini idarə qilixkə əzi Yəhudiya boləqan birsi, yəni Əzrani bax waliy boluxkə təyinləxtin ibarət idi. Əzrani əwətixning məqsiti:— **«Hudayingning Təwrat-qanunini bilgən, barlıq həlkning dəwasini soraydioqan, ularni idarə qilidioqan sorəqı wə həkımlarnı təyinləx»** idi (7:25).

Pars padixəhining qararidin Hudaning Əz həlkigə boləqan məhrıbanlıqı, xuningdək ular üqün dunyadiki barlıq ixlarnı idarə qilip, ularning həjitidin kəndəq qıqқанlıqı roxən kərünidu. Qünki Əzra pəkət pak-diyanətlik waliy bolupla qalmay, bəki həlkni Hudaning yollirioqə qayıtxkə yətkəqilik qıləquı boldi. «Qoxumqə səz»imizdə biz yənə: (a) Hudaning muddia-məksətlirining xu vaxıtlarda kəndəq yol bilən əməlgə axuruloqanlıqı; (ə) Məzkur kitabning muəllipi kim ikənlikı həmdə yezix məqsitining nemə ikənlikı üstidə tohtilimiz.

Məzmun: —

I — Babildin birinqi qayıtx (1-2-bab)

- 1-bab Qorəxning ibadəthanini qurux toqıruluq yarlıqı
- 2-bab Zərubbabəl wə həmrəhlirining Babildin Yerusalemoqə qıqıxi

II — İbadəthanini qayıtidin qurux (3-6-bab)

- 3-bab Kəhın Yəxua: qurbangəh wə ibadəthanining ulliri
- 4-bab Pars imperatori «Aħaxwerox» (Smərdis); ərzning qəbul qilinixi
- 5-6-bab Pars imperatori «Darius» — Ərz tapxuruwilixi wə yarlıq əwətixi

III — Babildin ikkinqi qayıtx (7-8-bab)

- 7-bab (a) Əzra wə həmrəhlirining Babildin Yerusalemoqə qıqıxi
- 7-bab (ə) Pars imperatori «Aħaxwerox»: Ərzning qəbul qilinixi wə yarlıq əwətixi
- 8-bab Lawıylarning Babildin Yerusalemoqə qıqıxi.

IV — İslahət (9-10-bab)

- 9-bab ayrim dua qilix
- 10-bab gunəhlarnı oquq ikrar qilix

Əzra

Padixah Qorəxning Pərwərdigar üçün ibadəthana selixka yarlıq qüxürüxi

2Tar. 36:22,23; Yər. 25:12; 29:10; Dan. 9:2

1 Pars padixahi Qorəxning birinchi yili, Pərwərdigarning Yəramiyaning aqzi arkilik eytkan sezi əməlgə axurulup, Pərwərdigarning Pars padixahi Qorəxning rohinı qozoxıxi bilən pütün padixahliki təwəsida u mundaq bir jakarnamə qikardi, xundakla uni yazma kilip püküp: —

² «Pars padixahi Qorəx mundaq dəydu: — Asmanlarning Hudasi Pərwərdigar yər yuzidiki barlıq padixahliklarning igidarqilikini manga bərdi; u xundakla meni Yəhuda zeminiya jaylaxkan Yerusalemda Əzigə bir öy selixka buyrudi. ³ Xuning üçün aranglarda Hudaning həlki boləjanlardin hərəkaysinglarəja bolsa, uning Hudasi Pərwərdigar uning bilən billə boləjay, u Yəhuda zeminidiki Yerusaleməja qıksun, Israilning Hudasi Pərwərdigarning öyini salsun! U bolsa Hudadur, makani Yerusalemdidur! ⁴ Sürgünlüktə qalojan həlk qəyərəldə makanlaxkan bolsa, u Yerusaleməja qıksun; xu yərdiki adəmlər ularəja altun, kümüx, mal-mülük, qarpayl-arni təminləp yərdəm bərsun wə xuningdək Yerusalemda jaylaxkan Hudaning xu öyi üçün halis hədiyələrni təkdım qılsun» — dedi.

Kaytixka təyyarlinix

⁵ Xuning bilən Yəhuda wə Binyamindiki qəbilə baxlikliri, kahinlar, Lawiylar, xundakla Huda tərpidin rohi qozoxitilojan barlıq həlk orunliridin kopup Yerusalemdiki Pərwərdigarning öyini yengiwaxtin selixka berixka təyyarlandi. ⁶ Ətraptiki kixilərninğ həmmisi kümüx qaqa-kuqa, altun, mal-mülük, qarpaylar wə qımmət bahalıq buyumlar bilən ularni kollap kuwwətlidi, buningdin baxka sunulidilojan hərhil ihtiyariy hədiyə-kurbanlık süpitidə hərhil sowəqatlarni təkdım kildi. ⁷ Padixah Qorəx Pərwərdigarning öyidiki qaqa-kuqilirinimu, yəni ilgiri Nebokədnəsar Yerusalemdin əkilip öz ilahining buthanisiya qoyup qoyəjan qaqa-kuqilərnimu elip qikti. ⁸ Pars padixahi Qorəx həzinə begi Mitrədatni buyrup bu qaqa-kuqilərnini aldurup qikti; Mitrədat xulərnini Yəhudaning əmiri Xəxbazarəja sani boyiqə sanap tapxurup bər di. ⁹ Qaqa-kuqilərninğ sani mundaq: — altun das ottuz, kümüx das ming, piqəq yigirmə tokkuz, ¹⁰ altun piyalə ottuz, bir-birigə ohxax boləjan kümüx piyalə tət yüz on; baxka qaqa-kuqilar bir ming. ¹¹ Barlıq altun-kümüx qaqa-kuqa, bəx ming tət yüz. Sürgün qilinojan həlk Babilidin Yerusaleməja elip kelingən qaqda, Xəxbazar bu qaqa-kuqilərninğ həmmisini elip kəlgənidi.

Birinchi ketim kaytkan Yəhudalar

«Nəh.» 7:6-73ni kəring

2 ¹ Təwəndikilər Nebokədnəsar tərpidin Babiləja sürgün qilinojan Yəhudiya əlksidikilərdin, ularning əwladliri kaytip kelip, Yerusalemda wə Yəhudiyağə qikip, hərbi öz xəhirlirigə kətkənlər: —

1:2 «Yəhuda zemini» — keyinki waqitlarda «Yəhudiya» deyilidu.

1:4 «qalojan həlk» — imperiyədə tirik qalojan Yəhudiya həlki.

1:7 «ilgiri Nebokədnəsar Yerusalemdin əkilip öz ilahining buthanisiya qoyup qoyəjan qaqa-kuqilar» — bu wəqə «2Tar.» 36:7də təswirlinidu.

1:7 2Pad. 24:13; 2Tar. 36:7

1:8 Əzra 5:14

1:9 «altun das» — yəni «altun pətnus».

1:10 «bir-birigə ohxax boləjan kümüx piyalə tət yüz on» — yəni «süpitə təwənək kümüx piyalə tət yüz on» yəni «ikkinqi birhil kümüx iyalə tət yüz on» yəni «kümüx piyalə ikki ming tət yüz on». Baxqıqə tərcimilərmu uqrixi mumkin.

² — ular Zərubbabəl, Yəxua, Nəhəmiya, Seraya, Rəilaya, Mordikay, Bilxan, Mispar, Bigway, Rəhüm və Baanahlar bilən billə qayıtp kəldi. Əmdı İsrail həlkəning iqidiki ərkəklərnıng sani təwəndıkiqə: —

³ Paroxning əwladlırı ikki ming bir yüz yətmix ikki kixi; ⁴ Xəfatıyanıng əwladlırı üq yüz yətmix ikki kixi; ⁵ Arahning əwladlırı yəttə yüz yətmix bəx kixi; ⁶ Paħat-Moabning əwladlırı, yəni Yəxua bilən Yoabning əwladlırı ikki ming səkkiz yüz on ikki kixi; ⁷ Elamning əwladlırı bir ming ikki yüz əllik tət kixi; ⁸ Zattuning əwladlırı tokkuz yüz kırık bəx kixi; ⁹ Zakkayning əwladlırı yəttə yüz atmix kixi; ¹⁰ Banıning əwladlırı altə yüz kırık ikki kixi; ¹¹ Bibayning əwladlırı altə yüz yigirmə üq kixi; ¹² Azgadning əwladlırı bir ming ikki yüz yigirmə ikki kixi; ¹³ Adonikamning əwladlırı altə yüz atmix altə kixi; ¹⁴ Bigwayning əwladlırı ikki ming əllik altə kixi; ¹⁵ Adınnıng əwladlırı tət yüz əllik tət kixi; ¹⁶ Həzəkiyanıng jəmətidin boləqan Aternıng əwladlırı tokşan səkkiz kixi; ¹⁷ Bizayning əwladlırı üq yüz yigirmə üq kixi; ¹⁸ Yorahning əwladlırı bir yüz on ikki kixi; ¹⁹ Həxumning əwladlırı ikki yüz yigirmə üq kixi; ²⁰ Gibbarning əwladlırı tokşan bəx kixi; ²¹ Bəyt-Ləhəmlıklər bir yüz yigirmə üq kixi; ²² Nitofalıqlər əllik altə kixi; ²³ Anatotluqlər bir yüz yigirmə səkkiz kixi; ²⁴ Azmawətliklər kırık ikki kixi; ²⁵ Kiriət-Arimliklər, Kəfirahliklər və Bəərotluqlər bolup jəmiy yəttə yüz kırık üq kixi; ²⁶ Ramahliklər bilən Gebaliklər jəmiy altə yüz yigirmə bir kixi; ²⁷ Mikmaxliklər bir yüz yigirmə ikki kixi; ²⁸ Bəyt-Əlliklər bilən ayiliklər jəmiy ikki yüz yigirmə üq kixi; ²⁹ Neboliklər əllik ikki kixi; ³⁰ Magbixning əwladlırı bir yüz əllik altə kixi; ³¹ İkkinqi bir Elamning əwladlırı bir ming ikki yüz əllik tət kixi; ³² Hərimning əwladlırı üq yüz yigirmə kixi; ³³ Lod, Hədid və Ononıng əwladlırı jəmiy yəttə yüz yigirmə bəx kixi; ³⁴ Yeriholuklər üq yüz kırık bəx kixi; ³⁵ Sinaahning əwladlırı üq ming altə yüz ottuz kixi.

Qayıtp kəlgən kahınlar və Lawıylar

³⁶ Kahınlarnıng sani təwəndıkiqə: — Yəxua jəmətidiki Yədayanıng əwladlırı tokkuz yüz yətmix üq kixi; ³⁷ Immərnıng əwladlırı bir ming əllik ikki kixi; ³⁸ Paxhurnıng əwladlırı bir ming ikki yüz kırık yəttə kixi; ³⁹ Hərimning əwladlırı bir ming on yəttə kixi.

⁴⁰ Lawıylarnıng sani təwəndıkiqə: — Hodawıyanıng əwladlıridin, yəni Yəxua bilən Kadmiyəlnıng əwladlırı yətmix tət kixi; ⁴¹ Ojəzəlkəxlərdin: — Asafning əwladlırı bir yüz yigirmə səkkiz kixi.

⁴² Dərwaziwənlərnıng nəslidin: — Xallumning əwladlırı, Aternıng əwladlırı, Talmonning əwladlırı, Akkubning əwladlırı, Hatitanıng əwladlırı bilən Xobayning əwladlırı jəmiy bir yüz ottuz tokkuz kixi.

Qayıtp kəlgən muqəddəs jay və xah jəmətidiki hizmətkarlar

⁴³ İbadəthana hizmətkarlırı təwəndıkiqə: — Zıhanıng əwladlırı, Hasufanıng əwladlırı, Tabbəotning əwladlırı, ⁴⁴ Kiroşning əwladlırı, Siyahanıng əwladlırı, Padonning əwladlırı, ⁴⁵ Libanahning əwladlırı, Həgabahning əwladlırı, Akkubning əwladlırı, ⁴⁶ Həgabning əwladlırı, Xamlayning əwladlırı, Hənanıng əwladlırı, ⁴⁷ Giddəlnıng əwladlırı, Gəhərnıng əwladlırı, Reayahning əwladlırı, ⁴⁸ Rəzinıng əwladlırı, Nikodanıng əwladlırı, Gazzamning əwladlırı, ⁴⁹ Uzzanıng əwladlırı, Pasiyanıng əwladlırı, Bisayning əwladlırı, ⁵⁰ Asnahning əwladlırı, Məunimning əwladlırı, Nəfussimning əwladlırı, ⁵¹ Bəkbukning əwladlırı, Həkufanıng əwladlırı, Hərhurnıng əwladlırı, ⁵² Bəzlutning əwladlırı, Məhıdanıng əwladlırı, Hərxanıng əwladlırı,

2:2 «Seraya» — yəni «Saraya».

2:25 «Kiriət-Arimliklər» — yəni «Kiriət-Yearimliklər».

2:33 «Lod, Hədid və Ononıng əwladlırı...» — yəni «Lodliklər, Hədidliklər və Onoluklər...».

2:43 «İbadəthana hizmətkarlırı» — ıbranıy tilidə «Nətiyilər». Mənisi bəlkim «bəoıxlanəqanlar». Ularnıng əjdadlırı bəlkim «Gibeonluqlər» idi. «Yəxua» 9:27ni və «1Tar.» 9:2ni kəriıng.

2:46 «Xamlay» — yəni «Xalmay».

⁵³ Barsosning əwladliri, Siseraning əwladliri, Temahning əwladliri, ⁵⁴ Nəziyaning əwladliri bilən Hatifaning əwladliri.

⁵⁵ Sulaymanning hizmətkarlırining əwladlırining sani təwəndikiqə: — Sotayning əwladliri, Sofərətning əwladliri, Pirudaning əwladliri, ⁵⁶ Yaalahning əwladliri, Darkonning əwladliri, Giddəlning əwladliri, ⁵⁷ Xəfətiyaning əwladliri, Hattılning əwladliri, Pəkərət-Həzzibaimning əwladliri bilən amining əwladliri.

⁵⁸ İbadəthana hizmətkarlırı wə Sulaymanning hizmətkari boləjanlarning əwladliri jəmiy üq yüz toqsan ikki kixi.

Kelip qıxixi naenik kixilər «Nəh.» 7:61-65ni kərüng

⁵⁹ Təwəndiki kixilər Təl-Melah, Təl-Harxa, Kerub, Addan wə Immərdin kəlgən bolsimu, lekin ular əzlırining ata jəmətining yaki nəsəbining İsraıl adimi ikənlikini ispatlap bərləmidi. ⁶⁰ Bular Delayaning əwladliri, Tobıyaning əwladliri wə Nikodaning əwladliri bolup, jəmiy altə yüz əllik ikki kixi; ⁶¹ kahınlarning əwladliri iqidə Habayaning əwladliri, Kozning əwladliri bilən Barzıllayning əwladliri bar idi; Barzıllay Gileadlık Barzıllayning bir kızıni aləjaqqa ularning eti bilən ataləjanidi. ⁶² Bular jəmətining nəsəbnamısını izdəp tapalmidi; xunga ular «napak» həsəblinip kahınlıktın kalduruldi. ⁶³ Waliy ularəja: — Urim wə tummimni kətürgüqi kahın arimizda hizməttə boləuqə «əng mükəddəs yiməklilər»gə eoqız təgküzməysilər, dedi.

Kaytıp kəlgüqılərnıng omumi yəni «Nəh.» 7:66-69ni kərüng

⁶⁴ Pütün jəmət jəmiy kırık ikki ming üq yüz atmix kixi; ⁶⁵ buningdin baxqa ularning yənə yəttə ming üq yüz ottuz yəttə kıl-dediki bar idi; yənə ikki yüz ər-ayal qəzəlqısı bar idi. ⁶⁶ Uların yəttə yüz ottuz altə eti, ikki yüz kırık bəx kəqiri, ⁶⁷ tət yüz ottuz bəx təgisi wə altə ming yəttə yüz yigirmə exiki bar idi.

Mukəddəs öy üqün təkdım kılinoqan mal-mülüklər «Nəh.» 73-70:7nimu kərüng

⁶⁸ Jəmət kattıwaxlıridin bəziliri Yerusaleməja wə Pərwərdigarning öyigə kəlgən qəojda, Hudaning xu öyi əslı ornoqja yengıwaxtın selinixi üqün qın kənglıdin sowəqatlarnı təkdım kıldı. ⁶⁹ Ular əzlırining kurbioja kərap kurulux həzınisigə atmix bir ming darık altun, bəx ming mina kümüx wə yüz kır kahın tonı təkdım kıldı. ⁷⁰ Xuningdin keyin kahınlar, Lawıylar wə bir kışım həlk koxulup, qəzəlkəxlər, dərwəziwənlər, ibadəthana hizmətkarlırı əz xəhərlirigə məkənlaxtı; kəloqan İsraıl həlkıning həmmisi əz xəhərlirigə məkənlaxtı.

2:61 «Kozning əwladliri» — yaki «Həkkozning əwladliri».

2:63 «Waliy» — ibraniy tilidiki «Tırxata» əslidə Pars tili bolup, mənisi bəlkim «janabliri». «urim wə tummim» — alahidə birhil taxlar. U kahın kiygən «əfod»ning yəngükida (koxenda) turidu. Bu taxlar arqılık İsraıl həlki Hudadin yol sorisa bolatti. «Mis.» 28:28-30ni kərüng. «Urim wə tummimni kətürgüqi kahın arimizda hizməttə boləuqə» — mənisi bəlkim: (1) urim wə tummim Babılda sürgün boləjan waqtıda yəqəp kətkən boluxı mumkin; (2) təpiləjini bilən ularəja təbir berip mənisini qüxəndürıdjoqan kahın təhi qıkmidi.

2:69 «darık» — (yaki «drahma») — muxu yərdə u Pars imperiyəsıdiki birhil altun tənggə; muxu yərdə bularning jəmiy kımmiti bəlkim 400-500 gram altun idi; «mina» birhil kümüx tənggə, 60 xakəlgə yaki «talant»tın atmixtın birigə barawər idi. Muxu yərdə kümüxning jəmiy eoqırılık bəlkim 1800-2700 kilogramqə idi.

2:70 «Xuningdin keyin kahınlar, Lawıylar... İbadəthana hizmətkarlırı əz xəhərlirigə məkənlaxtı; kəloqan İsraıl ... əz xəhərlirigə məkənlaxtı» — bu ayətnıng mənisi bəlkim:

—(1) Kahınlar, Lawıylar katarlıklar əzığə yengıwaxtın təksım kılinoqan xəhərliridə məkənlaxtı, yaki Yerusalemdiki hizməttə bolux üqün yerusaleməja yekın boləjan, xundakla ularəja təksım kılinoqan xəhərlərdə məkənlaxtı;

—(2) Lawıyların baxqa İsraıllar, yəni on ikki kəbilidin kaytıp kəlgənlər əslidə əzığə has xəhərlirigə məkənlaxtı yaki yengıwaxtın ularəja təksım kılinoqan xəhərlərdə məkənlaxtı.

—Kəp xəhər-yəzilar wayran boləjaqqa, yaki yat əllərnıng igıdarqılık astıda boləjaqqa, bəlkim hərhil imkanıyət təng boluxı

Kurbangahning yengiwxatin selinixi

3¹ Israil hálki hárkaysisi öz xəhərliridə makanlaxkanıdi; yəttinqi ayoja kəlgəndə, hálk bir adəmdək bolup Yerusalemoja yiojildi. ²Yozadakning oqlı Yəxua bilən uning kahin kerindaxliri, Xealtiyəlning oqlı Zərubbabəl wə uning kerindaxlirining həmmisi orunliridin kopup, Hudaning adimi Musa pütəkən kanun kitabida pütülgindək Pərwərdigarəja köydürmə kurbanlik sunux üçün Israilning Hudasing kurbangahini selixka kirixti. ³Gərqa ular xu yərlik həlklərdin kərksimu, lekin kurbangahni əslidiki uli üstigə selip, uningda Pərwərdigarəja atap atigənlik wə kəqlik köydürmə kurbanlik etküzüxkə kirixti. ⁴Ular yənə muqəddəs kanunda pütülgini boyiqə «kəpilər həyti»ni etküzüp, hər küni bəlgiləngən tələpkə muwapik san boyiqə künlük köydürmə kurbanlikni sunuxatti. ⁵Xuningdin keyin ular yənə hər künlük köydürmə kurbanliklar, yengi ay kurbanlikı wə Pərwərdigarning barlik muqəddəs dəp bekitilgən həytliiri üçün təkdım kilinidiəjan köydürmə kurbanliklarni, xuningdək hər bir kixining kənglidin Pərwərdigarəja atap sunidiəjan ihtiyariy kurbanliklirini sunup turatti. ⁶Xundək kilip ular yəttinqi ayning birinji künidin baxlap, köydürmə kurbanliklarni Pərwərdigarəja atap sunuxka baxlidi; lekin Pərwərdigarning əyining uli tehi selinmidi. ⁷Ular taxqilar bilən yəoaqqilarəja pul tapxurdi wə xundəklə Pars padixahı Kərəxning iəziti bilən Zidonluklar bilən Turluklarəja kedir yəoiqini Liwandin Ottura dengiz arkilik Yoppəja əkəldürüx üçün ularəja yimək-iqmək wə zəytun meyini təminlidi.

Muqəddəs ibadəthanining yengiwxatin selinixi

⁸Jamaət Yerusalemdiki Hudaning əyigə kəlgəndin keyin ikkinji yili ikkinji ayda Xealtiyəlning oqlı Zərubbabəl, Yozadakning oqlı Yəxua wə ularning kahin wə Lawiy kerindaxlirining qaldisi, xuningdək sürgünlüktin kaytip Yerusalemoja kəlgənlərnin həmmisi quruluğa ix baxlidi; ular yənə yigirmə yaxtin axkən Lawiylarni Pərwərdigarning əyini selix quruluəja nazarətqiliklə köydi. ⁹Yəxua wə uning oqulliri həm kerindaxliri, Kadmiyə bilən uning oqulliri, yəni Yəhudaning əwladliri Hudaning əyidə ixləydiəjan ixqilar nazarət kilixka bir niyəttə atlandi; Hənədadning oqulliri, ularning oqullirimu wə kerindax Lawiylar ularəja yadəmlətti.

¹⁰Tamqilar Pərwərdigarning əyigə ul salidiəjan qəoqda kahinlar has kiyimlirini kiyip, kəniylirini qelip, Asafning əwladliri boləjan Lawiylar jangjang qelip, həmmisi qatar-qatar səp bolup turoquzuldi; ular Dawut bəlgiləngən kərsətmilər boyiqə Pərwərdigarəja Həmdusana oqxuti. ¹¹Ular Pərwərdigarəja atap əzara: — «Pərwərdigar məhrəbandur, uning Israiləja boləjan məhəir-muəəbbiti mənəgğülükür» dəp həmdusana wə rəhmət-təəəkkür eytixti. Bu qəoqda Pərwərdigarning əyining uli selinip boləaqqa, halayik Pərwərdigarni mədhəiyiləp toqlap təntənə kilixti. ¹²Lekin kahinlardin, Lawiylardin wə jəmət baxlikliridin nuroqunliri, yəni əslidə ilğiriki əyni kərgən nuroqun kəri adəmlər kəz aldida selinəjan bu əyning ulioja qarap, ün selip yioqlap ketixti; nuroqun baxka kixilər huxal bolup təntənə kilip toqlaxti; ¹³wə həl kəttə kimlərnin təntənə kilixiwatkanlikı bilən kimlərnin yioqlawatkanlikini ayriwalalmay qaldi; qünki jamaət təntənə kilip kattik toqlwxatti; wə bu əwaz yirək-yirəkəlarəja anglinatti.

mumkin idi.

3:2 Kan. 12:5, 6

3:3 Qel. 28:3

3:4 Law. 23:34; Qel. 29:12

3:5 Qel. 28:11-15; Nəh. 10:34

3:9 «Yəhudaning əwladliri» — «Yəhuda» muxu yərdə bəlkim «Hodəwiya» dēgən isimning warianti boluxi mumkin (2:40ni kərüng). «bir niyəttə atlandi» — ibraniy tilida: «bir adəmdək bolup ornidin turdi».

3:11 Zəb. 136

3:12 «əyni kərgən nuroqun kəri adəmlər ... ün selip yioqlap ketixti» — bəzilərnin yioqlixi huxalliktin boldi; bəzilərnin «Bu əy əslidiki oydək həyətlik bolmaydiəjan boldi» dəp oylap həsrət-kəyoqudin boldi («Həg.» 2:3ni kərüng).

Əyni yengiwaxtin selixning toskunlukka uqrixi

4¹ Yəhuda və Binyamindiki rəqiblər sürgünlüktdin kaytip kəlgənlər İsrailning Hudasi Pərwərdigarəya atap əyni yengiwaxtin salmaqçikən, degən gəpni anglap, ² Zərubbabəl və jəmət baxlikliri bilən kəruxüp: — Biz silər bilən billə salayli; qünki bizmu silərgə ohxaxla silərnin Hudainglarni izləp, bizni bu yərgə əkəlgən Asuriyə padixahı Esar-Həddonning künliridin tartip uningəya kurbanlik sunup keliwatimiz, deyixti. ³ Ləkin Zərubbabəl, Yəxua bilən İsrailning baxka jəmət baxlikliri ularəya: — Huda yiməzəya əy selixta silərnin biz bilən həqəndək əlakənglar yok; bəlkə Pars padixahı Qorəx bizgə buyruəwandək, pəkət biz özimizlə İsrailning Hudasi boləyan Pərwərdigarəya əy salimiz, deyixti.

⁴ Xuningdin keyin xu yərdiki əhalə Yəhudaların qolını ajiz kəlip, ularning quruluş kəlixəya kaxilə tuədurup turdi. ⁵ Ular yənə Pars padixahı Qorəxning barlik künliridin taki Pars padixahı Darius təhtkə oltureəyan wəqətkiqə, daim məsləhətqilərnə setiwelip, Yəhudalar bilən kərixip, quruluş nixanini buzuxkə urunup turdi..

Rəqiblərnin Yəhudalar üstidin ərz kəlixə

⁶ Əhəxwərox təhtkə qikəyan dəsəlpki wəqətkilərdə ular uningəya Yəhudiəya və Yerusalemlə əhalisi üstidin bir ərznamə yazdı. ⁷ Xuningdək Artəhxaxta künliridə Bixlam, Mitridat, Tabəəl və ularning qəloəyan xərikirimu Pars padixahı Artəhxaxtaəya aramiy tilidə bir ərz hətinə yazdı; hət aramiy tilidin təjəmə kəilindi..

⁸ Waliy Rəhəm bilən diwan begi Ximxay padixah Artəhxaxtaəya Yerusalemlə üstidin təwəndikidək ərznamə yazdı: —

⁹ «Məzkur məktupni yəzoəyanlardin, waliy Rəhəm, katip begi Ximxay və ularning baxka həmrəhləri boləyan sorəqçilər, mupəttixlər, mənsəpdarlar, katiplar, arkiwəliklər, Babilliklər, Xuxanliklər, yəni Elamiylər. ¹⁰ və uluəy janəbiy Osnəppar Samariyə xəhərigə və Əfrat dəryanin muxu təripidiki baxka yərlərgə orunlaxtureəyan əhalimu bar. ¹¹ (mana bu ularning padixahkə yəzoəyan hətinin qəqürülmisi) — əzlinirin dəryanin muxu təripidiki həzmətkərliridin padixah əliliri Artəhxaxtaəya salam! ¹² Padixah əliyirigə məlum bolsunki, əzlini təərəptin biz təərəpkə kəlgən Yəhudiylər Yerusalemləyə kəlixti; ular axu əsiy və səsik xəhərnə quruwatidu, ulini yasap püttürdi, səpilni yasap qikti və səpilning ullirini bir-birigə ulap yasawatidu. ¹³ Əmdi

4:2 2Pad. 17:29-41

4:3 Əzra 1:1, 2, 3

4:5 «Pars padixahı Darius» — miladiyədin ilgiriği 522-486-yillarda Pars təhtigə oltureəyan.

4:6 «Əhəxwərox» — bəzi əlimalar Pars imperatori boləyan muxu «Əhəxwərox»ni «Ksərkis I» ning əzi xu (miladiyədin ilgiriği 486-464-yillar), dəp qaraydu. Bərak ispat barki, «Əhəxwərox» yəki «Ksərkis» degən səz əslidə isim əməs, bəlkə Pars imperatorinun omumiyy bir unwani idi. Xunga biz «Əhəxwərox» dəp ətaləyan padixahni Kəmbisis (miladiyədin ilgiriği 529-521-yillar), dəp qaraymiz.

4:7 «Artəhxaxta» — «Artəhxaxta» bilən «Artəksərkis» bir ədəmning nami bolup, tarihta u «Artəksərkis» degən (greqqə) ismi bilən tonuloəyan. Bu padixah Kəmbisis və Darius Histəspis (miladiyədin ilgiriği 522-486-yillar) ərilikidə ətkən bəlsə kərek. Xunga u: (1) Kəmbisisni əltürüp təhtini tartiwaləyan «Smərdis» degən jadugərnə (yəttə ay təhtkə oltureəyan) yəki bolmisa: (2) Kəmbisis imperator bilən birlikdə həkumranlik qəloəyan bizgə hazır nəməlum «Artəhxaxta» (Artəksərkis) isimlik baxka bərsini kərsitixi mumkin. U keyinki ələməxumul imperator «Artəksərkis» (miladiyədin ilgiriği 486-425-yillar) boluxi mumkin əməs; qünki xu kixi 24-ayəttə tiləy əlinəyən Darius imperatordin keyin həkumranlik kəildi.

4:8 «...Yerusalemlə üstidin təwəndikidək ərznamə yazdı» — bu ayəttin bəxləp 6:18iqə «Əzra»ning tekisti aramiy tilidə yəziləyan.

4:9 «...sorəqçilər, mupəttixlər, mənsəpdarlar, katiplar...» — yəki «...Dinayliklər, Afərsətkəliklər, Tərpəliklər, Arfəsləliklər,...».

4:10 «Uluəy janəbiy Osnəppar» — Osnəppar bəlsə Asuriyə imperatori «Axurbanəpal»ning aramiy tilidiki nami. U miladiyədin ilgiriği 669-yili ətisi Esərhəddonning təhtigə wərislik kəildi; miladiyədin ilgiriği 645-yilliri ətrapidə u Ələmning paytəhti Xuxanini ixəqal kəlip, uningdiki puqralardin bəzilərnə Samariyəyə, xundəklə əttura xərkətki bəxka yərlərgə sürgün kəildi. «dəryə» —məzkur kitabta muxu yərdin bəxləp «dəryə» «Əfrat dəryəsi»ni kərsitidu; «muxu təripə» — qərbəy təripə, əlwəttə.

4:12 «səpilni yasap qikti və səpilning ullirini bir-birigə ulap yasawatidu» — muxu gəp birinqədin əz-əzigə zit kəlidu. Kəndəksigə səpil ulliri təhi «bir-birigə ələnməy» turup səpil yəsəlip bolidu? 13-ayəttə hətiriləngən əz bəyanlirimu ularning

uluq padixah aliylirigə xü məlum boləyərki, mubada bu xəhər onglansa, sepil pütküzülsə, ular baj tapxurmaydioqan, olpan təliməydioqan wə parək tapxurmaydioqan boluwalidu, bundək ketiwərsə padixahlarıning həzinisigə səzsiz ziyan bolidu. ¹⁴ Biz ordining tuzini yəp turup, padixahimizning bundək bihərmət kilinixioqə karap turuximizioqə kət'iy toqra kəlməydu, xü səwəbtin padixahimizioqə məlum kilixkə jür'ət kilduk. ¹⁵ Xuning üqün aliylirining atabowilirining tarihnəmisini sürüxtə kilixlirini təxəbbus kilimiz; sili tarihnəmidin bu xəhərnin əhwalini bilip, uning padixahlarəqimu, hərəkəysi əlkilərgimu ziyan yətküzüp kəlgən asiylir bir xəhər ikənlikini, kədimdin tartip bu xəhərdikilər aqdurmiqilik terioqanlıqini bilgəylə; dəl xü səwəbtin bu xəhər wəyran kilinoqanidi. ¹⁶ Xunga biz aliylirioqə xuni ukturmakqimizki, əgər bu xəhər kurlusa, sepilliri pütküzülsə, undakta silining dəryaninğ muxu tərpidiki yərlərgə heqkəndək igidarqilıkliri bolmay kalidu».

Padixahning ix tohtitilsun dəp yarlık qüxürüxi

¹⁷ Padixah mundaq jawab yollidi: —

«Waliy Rəhüm, diwan begi Ximxayə wə Samariyə həm Dəryaninğ xü tərpidiki baxkə yərlərdə turuxluk həmrəhlirinqarə salam! ¹⁸ Silərninğ bizgə yazəqan ərz hetinqlar mening aldimda enik kilip okup berildi. ¹⁹ Təxürüp kərüxni buyruwidim, bu xəhərninğ dərəkə kədimdin tartip padixahlarəqə karxi qikip isyan kəzəqioqan, xəhərdə daim asiylilik-kəzəqiləng kətürüxtək ixlərninğ bolup kəlgənlik məlum boldi. ²⁰ Ilgiriki wəqitlarda kudrətlik padixahlar Yerusaleməqə həkümranlik kilip, Dəryaninğ xü tərpidiki pütün yərləni idarə kilip kəlgən, ular xularəqə bekinip baj, olpan wə parikini tapxurup kəlgənlikən. ²¹ Əmdi silər buyruk qüxürüp u həlkni ixtin tohtitinglar, məndin baxkə yarlık qüxürülmigüqə, bu xəhərnə yengiwaxtin kurlup qikixkə bolmaydioqanlıki ukturunglar. ²² Bu ixni ada kilməy kəlixtin pəhəs bolunglar; padixahlarəqə ziyan kəltüridioqan apət nemixkə küqiyiwəridikən?».

²³ Padixah Artəhxəxtəninğ yarlıqinğ kəqürülmisi Rəhüməqə, diwan begi Ximxay həm ularninğ həmrəhlirioqə okup berilixi bilənla, ular alman-talman Yerusalemdiki Yəhədalərninğ kəxioqə qikip, hərbiy küq ixtitip, ularni ixni tohtitixkə məjbür kildi. ²⁴ Xuning bilən Yerusalemdiki Hudəninğ əyidiki ixlər tohtidi; ix taki Pars padixahı Dərius təhtkə qikip ikkinqi yilioqə tohtaqlıq kəldi.

Mukəddəs əyni yənə bir kətim yengiwaxtin selix

5 ¹ Bu qəqdə pəyoqəmbərlər, yəni Həqay pəyoqəmbər bilən Iddəninğ oqlı Zəkəriyə pəyoqəmbər Yəhədiyyə wə Yerusalemdiki Yəhədiyləqə bəxəət berixkə baxlidi; ular İsrailninğ Hudəsininğ namida ularəqə bəxəət berixti. ² Xuning bilən Xəaltiyəlninğ oqlı Zərubbəbəl wə Yozadakninğ oqlı Yəxua kəpup Yerusalemdiki Hudəninğ əyini yengiwaxtin selixkə baxlidi; Hudəninğ pəyoqəmbərliri ular bilən billə bolup ularəqə yərdəm bərdi.

³ Xu qəqdə Dəryaninğ qərb tərpininğ bax waliysi Təttinay bilən Xətar-Boznay həm ularninğ həmrəhliri ularninğ yəniyə kəlip: «Kim silərgə bu əyni yengiwaxtin selixkə, bu kurluxni püttürüxkə buyruk bərdi?» dəp soridi. ⁴ Ular yənə: «Bu kurluxkə məs'ul boləqılərninğ ismi nemə?» dəp soridi. ⁵ Ləkin Hudəninğ nəziri Yəhəda əksəqallirininğ üstidə idi, xunga bax waliy

xü səzigə rəddiyə bolidu. İkkinqidin, bu səzlər pütünləy yəloqan. Yəhədiy həlkə pəkət ibadəthəna (Korəx padixahninğ əslidiki yarlıqı boyiqə) kuruwatatti. Sepilninğ əzi bolsa, harəbilik əhwalda idi. Məsələn «Nəh.» 1:3ni kərünğ.

4:14 «bundək bihərmət kilinixioqə...» — yəki «bundək ziyan tartixioqə...».

4:17 «Dəryaninğ xü tərpi» — Əfrat dəryəsininğ qərb tərpi.

4:18 «aldimda enik kilip okup...» — yəki «aldimda təjrimə kilinip okup...».

5:1 Həq. 1:1; Zək. 1:1

5:3 «bu kurluxni...» — yəki «bu tamni...».

katarliklar padixah Dariuska məlum kiloquqə, xundakla uningdin bu həktə birər jawab yarlik kəlgüqə ularning qurulus ixini tosmidi.

Padixah Dariuska yənə bir ərz məlum kilinixi

⁶ Dəryaning oərb tərripining waliysi Tattinay bilən Xetar-Boznay həm ularning həmrəhliri, yəni Dəryaning oərb tərripidiki afarsakliklar padixah Dariuska hət əwətti; hətning kəqürülmisi mana təwəndikidək: ⁷ Ular padixahka əwətkən məlumatta mundak deyilgən: «Darius aliylirioja qongkur aman-esənlik bolojay! ⁸ Padixahimizoja xu ix yetip məlum bolsunki, biz Yəhudiyəgə, uluq Hudaning öyigə berip kərduqki, xu öy yoojan taxlar bilən yasiliwatidu, tamliroja limlar ötküzülüp selinmaqta; bu qurulus tez sürəttə onguxluk elip beriliwetiptu..

⁹ Andin biz u yərdiki akşakallardin: — Kim silərgə bu əyni selixka, bu qurulusni püttürüxkə buyruk bərdi? — dəp soriduk. ¹⁰ Wə aliylirioja məlum bolsun üqün ularning isimlrini soriduk, xuningdək ularning baxliklirining isimlrini pütüp hatirilməkqi iduk. ¹¹ Ular bizgə: «Biz asman-zeminning Hudasining kulliri, biz hazır buningdin uzun yillar ilgiri selinojan əyni yengiwxatin seliwatimiz. Muxu əyni əslidə Israilning uluq bir padixahi saldurojanidi.

¹² Ləkin ata-bowilirimiz asmandiki Hudaning oəzipini kəltürüp koyojaqqa, Huda ularni Kaldiyəlik Babil padixahi Nebokadnəsarning kolioja tapxurojan; u bu əyni qakturuwetip, həlkni Babiloja tutkun kilip əkətkən. ¹³ Ləkin Babil padixahi Qorəxning birinqi yili padixah Qorəx Hudaning bu əyini yengiwxatin selixka yarlik qüxürgən. ¹⁴ Wə Nebokadnəsar Yerusalemdiki bu ibadəthanidin elip Babil buthanisioja apirip koyojan Hudaning əyidiki altun-kümux qaqa-kuqilarnimu padixah Qorəx ularni Babil buthanisidin ərpikturup, Xəxbazar isimlik bir kixigə tapxurojan; u uni bax waliy kilip təyinligənidi. ¹⁵ həm uningoja: — Bu qaqa-kuqilarni elip ularni Yerusalemdiki ibadəthanioja apirip koyojin; Hudaning öyi əsli jayioja yengiwxatin selinsun, dəp buyruojan. ¹⁶ Andin xu Xəxbazar degən kixi kelip, Yerusalemdiki Hudaning öyigə ul salojan; ənə xu wəktin baxlap həzirojiqə yasiliwatidu, tehi pütmidi» dəp jawab bərdi.

¹⁷ Əmdi aliylirioja layik kərünsə, padixahimizning xu yərdə, yəni Babildiki həzinini ahturup beqixini, u yərdə padixah Qorəxning Yerusalemdiki Hudaning əyini yengiwxatin selix toqrisida qüxürgən yarlikning bar-yoklukini təkxürüp beqixini soraymiz həm padixahimizning bu ix toqrisida öz iradisini bizgə bildürüp qoyuxini ötünimiz».

Padixah Dariusning ilgiriki padixahning yarlikini tepixi

⁶ Andin padixah Darius Babildiki dələt-bayliklar saklanojan «Arhiplar öyi»ni təkxürüp qikixka yarliklarni qüxürdi. ² Media əlkisidiki Ahmeta kəl'əsidin bir oram kəqəz tepildi, uningda mundak bir hatirə pütülgən: ³ «Padixah Qorəxning birinqi yili, padixah Qorəx Yerusalemdiki Hudaning öyigə dair mundak bir yarlik qüxüridu: — «Qurbanlik sunulidiojan orun bolux üqün bu öy yengiwxatin selinsun; uli puhta selinsun, öyning igizliki atmix gəz, kəngliki atmix gəz bolsun. ⁴ Üq kəwət yoojan tax, bir kəwət yengi yaojaq bilən selinsun, barlik hirəjət padixahlik həzinisidin qikim kilinsun. ⁵ Əslidə Nebokadnəsar Yerusalemdiki ibadəthanidin elip Babiloja apirip koyojan, Hudaning əyidiki altun-kümux qaqa-kuqilarning

5:8 «...tez sürəttə onguxluk elip beriliwetiptu» — yaki «...əstayidillik bilən onguxluk elip beriliwetiptu».

5:12 2Tar. 36:16-21

5:13 2Tar. 36:22,23; Əzra 1

5:14 Əzra 1:8

6:1 «Arhiplar öyi» — aramiy tilida «Oram arhiplar öyi».

6:2 «Ahmeta» — tarixi bu kəl'ə adəttə «Əkbata» degən nami bilən tonulojan.

6:3 «Öyning igizliki atmix gəz, kəngliki atmix gəz...» — Muqəddəs Kitabta ixtililgən «gəz» kolning jəynəktin barmakning uqiojiqə bolojan ariliki (təxminən 45 santimetr) idi.

həmmisi qayturup kelinip, Yerusalemdiki ibadəthanioğa qaytidin yətküzülüp, hər biri öz jayıoğa qoyulsun; ular Hudaning öyigə quyulsun!».

Padixahning mukəddəs əyni dawamlıq yengiwxatın selixkə buyruq qüxürüxi

⁶Dariustın yarlıq qüxürülüp: «— Xunga, i dəryaning xu təripining bax waliysi Tattinay wə Xetar-Boznay həm silərlənin həmrahliringlar, yəni Dəryaning xu təripidiki afarsaklıklar, əmdi silər u yərdin neri ketinglar! ⁷Hudaning öyining quruluşu bilən karinglar bolmisun; Yəhudiyların bax waliysi bilən Yəhudiyların aqsakallirining Hudaning bu öyini əslidiki ornioğa selixioğa yol qoyunglar.

⁸Xuningdək mən Hudaning bu öyining selinixi üqün Yəhudaların aqsakalliri toquruluk silərgə buyruq qüxürdumki: — Dəryaning qərb təripidin, padixahlıq həzinisigə tapxuruloğan baj kirimidin silər keqiktürməy xu adəmlərgə toluk hirajət ajritip beringlar, quruluş heq tohtap qalmisun... ⁹Ularoğa nemə kerək bolsa, jümlidin asmandiki Hudağa keydurmə kurbanlıq sunuxkə, məyli ərkək torpaq bolsun, qoqkar yaki qozilar bolsimu, xular berilsun; yənə Yerusalemdiki kahinların bəlgiligini boyiqə buqday, tuz, xarab yaki zəytun maylar bolsun xularning birimu kəm kəlinməy, hər künü təmin etip turulsun.

¹⁰Xuning bilən ular asmandiki Hudağa huxbuy kurbanlıqlarını kəltürüp, padixahkə wə padixahning əwladlirioğa uzun əmür tilisun... ¹¹Mən yənə buyruymənki, kimki bu yarlıqni əzgərtə, xu kixining öyining bir tal limi suquruweliniq tikləngəndin keyin, xu kixi uningə esip mihlap qoyulsun, öyi əhləthanioğa aylanduruwetilsun! ¹²Wə Əzraning namini xu yərdə qalduroğan Huda muxu Yerusalemdiki öyini əzgərtixkə yaki buzuxkə qol uzartқан hərəkəndə padixah yaki həlkəni həlak kilsun! Mən Darius muxu yarlıqni qüxürdum, əstayidillik bilən bəja kəltürülsun!» deyildi.

Ibadəthaning pütüzülüxi

¹³Andin Dəryaning qərb təripining bax waliysi Tattinay, Xetar-Boznay wə ularning həmrahliri padixah Dariusning əwətkən yolyorukı boyiqə əstayidillik bilən xu ixni bəja kəltürdi.

¹⁴Yəhudiyların aqsakalliri quruluşni dawamlaxturup, Həgəy pəyoqəmbər wə Iddoning oqlı Zəkəriyaning bəxarət berixli bilən xu ixta ronak tapti. Ular İsrailning Hudasing əmri boyiqə, xundakla Kərəx, Darius wə Artaxxata qatarlıq Pars padixahlirining əmri boyiqə ixləp, əyni yengiwxatın qurup qixix ixini pütürdi. ¹⁵Bu öy Darius padixahı səltənətinin altinqı yili, Adar eyining üqinqi künü pütüzüldi.

Öyning Hudağa atilixi

¹⁶İsraillər — kahinlər, Lawiylər wə qaloğan sürgünlükdin qaytip kəlgən həlkərlənin həmmisi Hudaning bu öyini uningə atax mürasimini huxal-huramlıq bilən etküzdü. ¹⁷Əyni Hudaning Əzigə atax mürasimida ular yüz torpaq, ikki yüz qoqkar wə tət yüz qoza sundi həm İsrail qəbilirining sani boyiqə bərlıq İsrail üqün gunah kurbanlıqı süpitidə on ikki tekini sundi.

¹⁸Ular yənə Yerusalemdiki Hudaning ibadət-hizmitini etəxkə, Musaning kitabida yeziləni boyiqə, kahinləri öz nəwiti boyiqə, Lawiyləri guruppiləri boyiqə turoquzdı...

6:6 «Dəryaning xu təripi» — Əfrat dəryasının qərb təripini kərsitidu.

6:8 «keqiktürməy...» — yaki «əstayidillik bilən...».

6:10 «padixahning əwladlirioğa uzun əmür tilisun» — aramiy tilidə «padixah wə uning oqullirining həyatini tilisun».

6:11 «əhləthanioğa aylanduruwetilsun!» — yaki «həjəthanioğa aylanduruwetilsun!».

6:18 «Musaning kitabı» — bəlkim Təvratning 1-, 2-, 3-, 4- wə 5-qisimlərini kərsitidu.

6:18 Qəl. 3:6, 32; 8:11; 1Tar. 24:1

Ətüb ketix həytining ötküzülüxi

¹⁹ Birinçi aynıng on tötinqi küni sürgünlüktin qayıtp kəlgənlər «ətüb ketix həyti»ni ötküzdi..
²⁰ Qünki kahınlar wə Lawiylar bir niyət bilən birliktə paklinix rəsimlirini ötküzüp, həmmisi paklandi; andin ular barlıq sürgünlüktin qayıtp kəlgənlər wə ularning qerindixi boləqan kahınlar wə həm əzliri üqün ətüb ketix həytiqə atiqəqan qozilirini soydi. ²¹ Sürgünlüktin yengila qayıtp kəlgən Israillar wə xuningdək Israilning Hudasi Pərwədigarni izdəp, əzlirini zemindiki yat əlliklərnıng buləqaxlıridin ayrip qıqқан barlıq kixilər qoza gəxlirini birliktə yeyixti. ²² Ular pətir nan həytini huxal-huramliq iqidə yəttə kün ötküzdi; qünki Pərwədigar ularni huxallıqqa qəmdürdi həm Asuriyə padixahıning kənglini ularqə mayıl kılıp, Əzining öyini — Israilning Hudasing öyini quruxqa ularning qolini mustəhkəmlidi..

Kahın Əzraning Babildin qayıtp kelixi

7¹ Xu ixlardin keyin Pars padixahı Artahxaxta səltənət sürgən məzgildə Əzra dēqən kixi Babildin Yerusalemqə qıqtı. U Serayaning oqlı, Seraya Azariyaning oqlı, Azariya Hılkiyaning oqlı, ² Hılkiya Xallumning oqlı, Xallum Zadokning oqlı, Zadok Ahitubning oqlı, ³ Ahitub Amariyaning oqlı, Amariya Azariyaning oqlı, Azariya Merayotning oqlı, ⁴ Merayot Zərahıyahning oqlı, Zərahıyah Uzzining oqlı, Uzzi Bukking oqlı, ⁵ Bukki Abixuaning oqlı, Abixua Finihəsning oqlı, Finihəs Əliazarning oqlı, Əliazar bolsa bax kahın Hərunning oqlı idi; ⁶ — Əzra dēqən bu kixi Babildin qayıtp qıqtı. U Israilning Hudasi Pərwədigar Musaqla nazil qıləqan Təwrat qanunıqə pixқан təwratxunas idi; uning Hudasi boləqan Pərwədigarning qoli uningda boləqaqqa, u nemini tələp qılsa padixah xuni bərgənidi. ⁷ Padixah Artahxaxtaning yəttinqi yili bir qisim Israillar, kahınlar, Lawiylar, qəzəlkəxlər, dərwaziwənlər wə ibadəthana hizmətkarlıri uning bilən birliktə Yerusalemqə qayıtp qıqtı. ⁸ Əzra əmdi padixahning səltənətining yəttinqi yili bəxinqi ayda Yerusalemqə yetip kəldi. ⁹ Birinçi aynıng birinçi küni u Babildin qıqıxqa təyyarlandi; Hudaning xəpқətklik qoli uningda boləqaqqa, u bəxinqi aynıng birinçi küni Yerusalemqə yetip kəldi. ¹⁰ Qünki Əzra kəngül qoyup Pərwədigarning Təwrat-qanunini quxınip təhsil qılıxqa həm uningqə əməl qılıxqa wə xuningdək Israil iqidə uningdiki həküm-bəlgilimilərnı eğıtixkə niyət qıləqanidi.

Padixah Artahxaxtaning Əzraqə tapxuroqan yarlıq hetı

¹¹ Mana bu padixah Artahxaxta kahın həm Təwratxunas Əzraqə tapxuroqan yarlıq hetining kəqürülmisi: — (Əzra Pərwədigarning əmrlirigə ait ixlarqə həm Uning Israillarqə tapxuroqan bəlgilimilirigə pixқан təwratxunas idi): — ¹² «Mənki padixahlarning padixahı Artahxaxtadin asmanlardiki Hudaning mukəmməl Təwrat-qanunıqə pixқан təwratxunas kahın Əzraqə salam! ¹³ Əmdi mən xundak yarlıq quxurımənki, padixahlıqımda turuwatқан Israillardin, xundakla ularning kahın wə Lawiyliridin kimlər Yerusalemqə berixni halisa, həmmisi sening bilən billə barsa bolıdu. ¹⁴ Qünki sən padixah wə uning yəttə məslıhətiqisi təripidin təyinləngən

6:19 Mis. 12:1-28; Law. 23:5; Qəl. 28:16; Qan. 16:2

6:22 «Asuriyə padixahıning kəngli» — Pars imperatorini «Asuriyə padixahı» dəp atax kizik ix. Xübhısizki, Pars imperatori «Babil padixahı», xundakla «Asuriyə padixahı» dēqən unwanlarqə warislik qıləqan.

7:6 «qayıtp qıqtı» — Mukəddəs Kitabta «Yerusalemqə berix», yaki «Yerusalemqə kəlix» dēqən sız daim degüdək «Yerusalemqə qıqıx» dēqən ibarə bilən ipadilini (məsilən, «Yər.» 31:6). «Pərwədigarning qoli uningda boləqaqqa...» — Təwratda «Pərwədigarning qoli uningda boləqaqqa» dēqən sızlər kəp yərlərdə uqraydu, u: «Pərwədigar uningqə mədət bərgəqkə» dēqən mənini bildürıdu.

7:7 «ibadəthana hizmətkarlıri» — ıbranıy tilida «Nətinıylar». 2:43ni kəring.

7:12 «Hudaning mukəmməl Təwrat-qanunı» — bu ayəttiki «mukəmməl» dēqən sızning baxqa tərjimilərdiki orni bizning tərjimimizdikigə əhıxax bolmaslıqı mumkin: — Məsılən «Artahxaxtadin... Hudaning qanunıqə mukəmməl Təwratxunas boləqan kahın əzraqə...» yaki «Artahxaxtadin... Əzraqə mukəmməl salam (hatirjəmlik) boləqay»

ikənsən, qolungdiki Hudaning kanun kitabida eytiloqanliri boyiqə, Yəhudiya və Yerusalemoğa təxürüx-həl soraxka əwətilgənsən. ¹⁵ Sən padixah və uning məslihətqiliri öz ihtiyari bilən Israilning Hudasioğa sunoqan altun-kümüxlərni kətürüp berip uningə təkdin kil (uning makani Yerusalemdidur); ¹⁶ Xuningdək qolung pütkül Babil əlkisidə qanqilik altun-kümüxlərni tapalisa, xuni həlk və kahinlar Yerusalemdiki Hudaning əyigə təkdin kilixka öz ihtiyari bilən bərgən sowoqlarəğa qoxup aparəjin. ¹⁷ Sən bu pullarəğa ehtiyatqanlik bilən kurbanlıqlar üçün torpak, qoqkar, koza və qoxumqə axlik hədiyələri həm xarab hədiyələri setiwelip, bularni Yerusalemdiki Hudainglarning əyidiki kurbangahka sunəjin.

¹⁸ Qaloqan altun-kümüxlərni sən və jəmətingdikilərgə kəndək kilix muwapik kərünsə, Hudainglarning iradisi boyiqə xundək kilinglar. ¹⁹ Sening Hudaingning əyidiki ixlarəğa ixlitixkə sanga bərgən qaqa-quqilarni Yerusalemdiki Hudaning aldioğa koy. ²⁰ Əgər xuningdək sanga Hudaingning əyidiki qaloqan ixlarəğa qikim kilidioqanoğa nemə hirajət kerək bolsa, sən padixah həzinsidin elip ixlətkin.

²¹ Xuning bilən mənki padixah Artahxxtadin dəryaning xu qərb tərpidiki barlik həzinə bəglirigə xundək buyruk quxürimənki, asmandiki Hudaning Təwrat-kanunining alimi boləjan kahin Əzra silərdin nemini tələp kilsa, silər əstayidillik bilən uning deginidək bejiringlar.

²² Uning alidioqini kümüx yüz talantqığ, buoqday yüz koroqığ, xarab yüz batqığ, zəytun meyi yüz batqığ bolsun, tuzəğa qəq koyulmisun. ²³ Asmanlardiki Huda nemini əmr kilsa, xu asmanlardiki Hudaning əyi üçün əstayidillik bilən bejirilsun; nemixka Hudaning qəzipini padixah və soqullirining padixahlikəğa quxürgüdəkmiz? ²⁴ Biz xunimu silərgə məlum kilimizki, omumən kahinlar, Lawiylar, qəzəlkəxlər, dərwaziwənlər, ibadəthana hizmətkarliri və Hudaning bu əyidə hizmət kilidioqlarning həqkaysisidin baj, olpan və parək elixka bolmaydu.

²⁵ Əmdi sən əy Əzra, Hudaingning səndə boləjan həkmitigə əsasən, Dəryaning xu qərb tərpidə Hudaingning Təwrat-kanunini bilgən, barlik həlkning dəwasini soraydioqan, ularni idarə kilidioqan sorəqki və həkimlarni təyinligin; və Təwrat-kanunini bilməydioqlarəğa bolsa, ularəğa bularni əgitinglar. ²⁶ Hudaingning kanunioğa və padixahlikning kanunioğa riayə kilmaydioqlar bolsa, uning üstidin ədalətlik bilən həküm qikirilsun; u əlümgə, yaki sürgüngə yaki mal-mülkini musadirə kilixka və yaki zindanoğa taxlaxka həküm kilinsun».

Əzraning Hudağa Həmdusana oquxliri

²⁷ Əzra mundaq dedi — Ata-bowilirimizning Hudasi boləjan Pərwədigarəğa Həmdusana boləyay! Qünki U padixahning kengligə, Yerusalemdiki Pərwədigarning əyini xundək kerkəm bezəx niyitini saldi, ²⁸ yənə meni padixah və məslihətqiliri aldida həm padixahning məhtərəm əmiriliri aldida iltipatka erixtürdi. Pərwədigar Hudaingning kəli məndə bolup, U meni qəyərətləndürgəqkə, əzüm bilən billə Yerusalemoğa qikixka Israilar iqidin birnəqəqə mətiwərlərni yioqdim.

Əzra bilən billə qaytqanlarning sani

8 ¹ Padixah Artahxxta səltənət sürüp turoqan wəqittə, Babildin mening bilən billə qaytqanlarning ata jəmət baxlikliri və ularning nəsəbnamiliri təwəndikiqə: —

² Fənihasning əwladliridin Gərxon, Itamarning əwladliridin Daniyal, Dawutning əwladliridin

7:15 Əzra 8:25

7:22 «kümüx yüz talantqığ, buoqday yüz koroqığ, xarab yüz batqığ,...» — bir «talant»ning toptooğa qanqilik ikənlikli hazır bizgə naməlum, bəlkim 45 kilogram boluxi mumkin; xunga 100 talant kümüx bəlkim 4 tonniqə bolatti; bir «kor» 220 litr, 100 kor buoqday 30 tonna, bir «bat» 22 litr, 100 bat 2200 litr bolatti.

7:25 «Əmdi sən əy Əzra, Hudaingning səndə boləjan həkmitigə əsasən...» — ibraniy tilidə «Əmdi sən qolungda tutqan Hudaingning həkmitigə əsasən...».

Hattux, ³ Xekaniyaning əwladliridin, yəni Paroxning əwladliridin Zəkəriya və uning bilən nəşəbnamədə tizimlanəjan ərkəklər jəmiy bir yüz əllik kixi; ⁴ Paḥat-Moabning əwladliridin Zərahəyahning oəpli Əlyoyinay və uning bilən billə kəytkən ərkəklər ikki yüz kixi; ⁵ Xekaniyaning əwladliridin boləjan Yəhəziyəlnəning oəpli və uning bilən billə kəytkən ərkəklər üç yüz kixi; ⁶ Adinning əwladliridin Yonataning oəpli Əbəd və uning bilən billə kəytkən ərkəklər əllik kixi; ⁷ Elamning əwladliridin Ataliyaning oəpli Yəxaya və uning bilən billə kəytkən ərkəklər yətmix kixi; ⁸ Xəfətiyaning əwladliridin Mikailning oəpli Zəbadiya və uning bilən billə kəytkən ərkəklər səksən kixi; ⁹ Yoabning əwladliridin Yəhiyəlnəning oəpli Obadiya və uning bilən billə kəytkən ərkəklər ikki yüz on səkkiz kixi; ¹⁰ Xelomitning əwladliridin Yosifiyaning oəpli və uning bilən billə kəytkən ərkəklər bir yüz atmix kixi; ¹¹ Bibayning əwladliridin Bibayning oəpli Zəkəriya və uning bilən billə kəytkən ərkəklər yigirmə səkkiz kixi; ¹² Azgədnəning əwladliridin Həkkataning oəpli Yəhanan və uning bilən billə kəytkən ərkəklər bir yüz on kixi; ¹³ Adonikamning əwladliridin əng əhiridə kəytkənlərləning isimliri Əlifəlat, Jəiyəl və Xəmaya bolup, ular bilən billə kəytkən ərkəklər atmix kixi; ¹⁴ Bigwayning əwladliridin Utay bilən Zəbbud və ular bilən billə kəytkən ərkəklər yətmix kixi.

Lawiylar bilən ibadəthana hizmətkərliri — yəni «nətinilər» — ularning qəkirtilixi

¹⁵ — Mən ularni Ahawaqə əkidəjan Dəryanəning boyiqə yiqədim; biz u yərdə qədir tikip üç kün turduq. Həlkni və kəhənlərləni ariləp kərisəm u yərdə Lawiylar yəq ikən. ¹⁶ Xunga mən bəxləklərdin Əliezər, Ariyəl, Xəmaya, Əlnatan, Yarib, Əlnatan, Natan, Zəkəriya bilən Məxullamlərləni və ularqə kəxup okumuxluk əlimlərdin Yoarib bilən Əlnatənni qəkirtip kəlip, ¹⁷ ularqə həwalə kəlip Kasifiya dəgən yərgə, İddo dəgən Ataman bilən kəruxiuxkə əwəttim. Mən Kasifiya dəgən yərdə İddoqə və uning ibadəthana hizmətkərliri boləjan kərinədxliriqə dəydiyən gəplərləni əqziqə selip, ularning bu yərgə Hudayimizning əyi üçün hizmət kəlidəjan hizmətkərlərləni bizgə əkelixni etündüm. ¹⁸ Hudayimizning xəpətləlik kəli bizdə boləqəqə, ular bizgə İsrailning əwrisi, Lawiyning nəwrisi Məhlinəning əwladliri iqidin okumuxluk bir ədəmni, yəni Xəəbiyəni və uning oəqulliri həm kərinədxliri bolup jəmiy on səkkiz kixini bəxləp kəldi. ¹⁹ Ular yənə Həxəbiya və uning bilən billə Mərarining əwladliridin Yəxaya həm uning kərinədxliri həm ularning oəqulliri bolup, jəmiy yigirmə kixini, ²⁰ Yənə ilgiri Dawut və uning əmiriliri Lawiylərləning hizmitidə boluxkə təyinlənən «Nətinilər»din ikki yüz yigirmə kixini bəxləp kəldi, bularning həmmisi isimliri bilən tizimlənədi.

Kəytip kəlixkə təyyarlinix

²¹ Xu qəqəda Ahawa dəryəsi boyidə mən Hudayimizning əldidə əzümüzni təwən kəlip, əzimiz və kəqik bəlilirimiz həm bərləq mal-mülkimiz üçün Hudayimizdin əq yol tiləxkə roza tutayli, dəp jakərlidim. ²² Qünki biz əslidə padixəhəqə: «Hudayimizning kəli Uni bərləq izdigənlərləning üstigə iltipət kərsətitəxkə kəyulidü; ləkin Uning kədrəti bilən qəziqi Əzini təxliqənlərləqə zərbə bərixkə təyyərdür» dəgənəduq, əmdə yənə uningdin yəldiki duxmənlərgə təqəbil turuxkə piyədə və

8:3 «Xekaniyaning əwladliridin» — bəxkə birhəl təjərimisi (2-ayət bilən bərləxtürülüp): «Dəwutning əwladliridin, Hattux, yəni Xekaniyaning oəpli, Paroxning əwladliridin...».

8:5 «Xekaniyaning əwladliridin boləjan Yəhəziyəlnəning oəpli» — kəna grəkqə təjərimisi (LXX)də «Zəttuning əwladliridin Yəhəziyəlnəning oəpli Xekaniya» dəyilən. Bu kəna təjərimə toəqra boluxi mummkin.

8:10 «Xelomitning əwladliridin Yosifiyaning oəpli» — kəna grəkqə təjərimisi (LXX)də «Bəninəning əwladliridin Yosifiyaning oəpli Xelomit» dəyilən. Bu kəna təjərimə toəqra boluxi mummkin.

8:13 «Adonikamning əwladliridin əng əhiridə kəytkənlər...» — yəki «Adonikamning əwladliridin, yəni əng əhiridə kəytkənlər...».

8:15 «Lawiylar yəq ikən» — kəhənlər əzliri Lawiylar, əlwəttə (pəqət Hərunəning əwladliri kəhən bolidü); muxu yərdə dəyiliwətkəni kəhənliktin bəxkə rəhəy hizmət kəiləydiyən Lawiylərləni kərsətidü.

8:20 «Nətinilər» — ibadəthana hizmətkərliri.

atlik ləxkərlər təyinləp berixni tələp kılqanlıkımdin hijil bolup qaldım. ²³ Xuning bilən biz roza tutup Hodayimizdin xu ix toqruluk etündük, u duayimizni ijabət kildi.

Mukəddəs öy üqün hədiyə kılınqan sowqatlar

²⁴ Mən kahin baxliri iqidin on ikki adəmni wə Xərəbiya, Haxabiya wə ular bilən billə bolqan aka-ukiliridin on adəmni tallap, ²⁵ ularoqa altun, kümüx wə qaqa-kuqılarni, yəni padixah, uning məslihətqiliri, əmirliiri wə xuningdək xu yərdə turuwatqan barlık Israillar «kəydürmə hədiyə» süpitidə Hodayimizning öyigə hədiyə kılqan sowqatlarni tapxurdum. ²⁶ Mən kümüxtin altə yüz əllik talant, yüz talant eoqirliktiki kümüx qaqa-kuqa, yüz talant altunni ularning qolioqa əlqəp tapxurdum. ²⁷ Ularoqa tapxuroqanlirimdin yənə altun das yigirmə bolup, kimmiti ming darik, süpətlük wə walildap parkıraydıqan mis qong das ikki bolup, altundək kimmətlük idi. ²⁸ Mən ularoqa: — Silər Pərwərdigaroqa mukəddəstursilər, qaqa-kuqıllarmu mukəddəstur, altun-kümüxlər ata-bowanglarning Hudasi Pərwərdigaroqa ihtiyariy hədiyə kılınqan sowqattur. ²⁹ Taki Yerusalemdiki Pərwərdigarning eyidiki ambar-həzinilərgə yətküzüp, kahinlar wə Lawiylarning baxliri wə Israillarning kəbilə-jəmət baxlıqlirining aldida tarazidin etküzgüqə bularni obdan qarap qooqdanglar, dedim. ³⁰ Xuning bilən kahinlar bilən Lawiylar Yerusalemdiki Hodayimizning öyigə apiridıqan, tarazidin etküzülgən xu altun-kümüx wə qaqa-kuqılarni tapxuruwaldi.

Yerusalemoqa yetip kelix

³¹ Xuning bilən birinqi ayning on ikkinqi küni biz Ahawa dəryasining boyidin qozqılıp Yerusalemoqa qıxıxqa mangduq. Hodayimizning qoli üstimizdə boloaqqa, u bizni düxmənlirimizdin wə yolda paylap turoqan qarəqılardınmu kutquzdi. ³² Biz Yerusalemoqa kelip u yərdə üq kün turduq; ³³ tətinqi küni Hodayimizning eyidə altun-kümüx wə qaqa-kuqılar tarazida əlqinip kahin Uriyaning oqlı Məramotning qolioqa tapxurdu; uning yenida Finihasning oqlı Əliazar, yənə Lawiylardın Yəxuaning oqlı Yozabad bilən Binnuiyning oqlı Noadiyahlar bar idi. ³⁴ Həmmə nərsə sani boyiqə wə eoqirliki boyiqə əlqəndi wə xuning bilən billə hər birining eoqirliki pütüp qoyuldi. ³⁵ Xu qaoqda əslı elip ketilgənlərnin əwladliri, yəni sürgünlüktin qaytqanlar Israillarning Hudasioqa «kəydürmə kurbanlıq» süpitidə pütkül Israil üqün on ikki torpaq, tokşan altə qoqkar, yətmix yəttə qoza sundi, yənə gunah kurbanlıq süpitidə on ikki tekə sundi; bularning həmmisi Pərwərdigaroqa ataloqan kəydürmə kurbanlıq idi. ³⁶ Ular padixahning yarlık hətlirini padixahning waliylirioqa wə Dəryaning bu oqərb tərıpıdiki həkümədarlaroqa tapxuruwıdi, ular həlkkə wə Hudaning eyining ixlirioqa izqıl yardım bərdi.

Həlkning yat əllərgə əgixip sadəşətsizlik kılıxi —

Əzraning Israilning gunahlırini tonup dua kılıxi

⁹ ¹ Bu ixlar pütəkəndin keyin əmirlər mening bilən kəruxkili yenimoqa kelip: — Israillar, kahinlar wə Lawiylar əzlrini muxu zeminalrdiki taipılərdin, yəni ularning yirginqlik adətliridin ayrip turmıdi, — demək, ular Kanaaniylar, Hıttıylar, Pərizziylər, Yəbusiylar, Ammoniylar,

8:25 Əzra 7:14, 15

8:26 «kümüxtin altə yüz əllik talant... yüz talant altun...» — xu dəwərdiki Israillar arisida bir «talant»ning toptooqra qanqılık ikənliki bizgə enik əməs; «kümüxning talanti» bolsa bəlkim 45 kilogram, «altunning talanti» bəlkim 90 kilogram boluxı mumkin; xunga 650 talant kümüx bəlkim 29 tonniqə bolatti, 100 talant kümüx 6.5 tonniqə, 100 talant altun 9 tonniqə bolatti.

8:27 «darik» — (yaki «drahma») — Pars imperyəsıdiki birhil altun tənggə; muxu yərdə bu daslarning kimmiti 400-500 kilogram altunoqa barəwər idi.

Moabiyar, Misirliklar və Amoriylaroğa əgixip mangdi. ² Çünki ular bu yat taipilərdin özliyə wə oqullirioğa hotun elip berip, Hudağa has müəddəs nəsilni muxu zeminlardiki taipilər bilən arilaxturuwətti; uning üstigə, əmirələr bilən əməldarlar bu sadəksizlikning baxlamqiliridur, — deyixti.

³ Mən bu ixni anglapla kənglək bilən tonumni yirtip, qaq-sakallirimni yulup oğəm-kəyoğuşoğa qüxüp olturup kəttim. ⁴ Wə İsrailning Hudasining səzlidirin qorqup titrigənlərinin hərbiəri sürgünlüktin kaytip kəlgənlərinin sadəksizliki tüpəylidin yenimoğa kəldi. Mən taki kəqlik kurbanlik sunuloğuşoğa oğəm-kəyoğuşoğa qəmiüp olturdum.

⁵ Kəqlik kurbanlik wəktida mən özümni təwən kəloğan hələttin turup, kənglək wə tonum yirtik həlda Hudağim Pərwədigaroğa yüzlinip tizlinip olturup, kəllirimni yeyip, ⁶ dua kəlip: — «Ağ Hudağim, xəməndilikdə yüzümni sanga kəritixtin iza tartmağimən, i Hudağim; qünki kəbiğlikirimiz tolikədin baxlirimizdin axti, asiylək-itaətsizlikimiz asmanlaroğa tağaxti.. ⁷ Ata-bowilirimizning künliridin tartip bəğünğə kədər zor itaətsizlikdə yürüp kəldük, xunga kəbiğlikirimiz tüpəylidin biz, bizning padixahlirimiz wə kəhənlirimiz huddi bəğünki kündikidək hərəkəysi yurtlardiki padixahlərinin kəlioğa qüxüp, kəliqkə, sürgünlükkə, bulang-talangoğa, nomuşkə tapxurulduq..

⁸ Əmdi hazır azoğinə wəkt Hudağimiz kəzlimizni nurlandurup, kullukimizda bizgə azoğinə aram berilsun dəp, kəqip kutuloğan bir kəldini saklap kəlip, bizgə əzining müəddəs jayidin huddi kəkkən kəzuktək mükim orun berip, bizgə Hudağimiz Pərwədigardin iltipət kərsitildi..

⁹ Çünki biz hazır kullarmiz; həlbuki, Hudağimiz muxu kullukimizda yənə bizni taxliwətməy, bəlkə Pars padixahlirining aldida rəhimgə erixtürüp, Hudağimizning əyini selip, harabiləxkən jaylirini yengiwaxtin onğaxkə bizni roğlandurdi, xundakla bizni Yəhədiyə wə Yerusalemda sepillik kəldi. ¹⁰⁻¹¹ I Huda, biz bu iltipətlər aldida yənə nemə deyələymiz? Çünki biz yənə Səning məmin bəndiliring boləğan pəyoğəmbərlər arkilik tapiloğan əmlirini taxliwəttük; Sən ular arkilik; «Silər kirip miras kəlip iğiləydiğən zəmin bolsa, xu zəmindiki taipilərinin nişisliki bilən buləqanoğan bir zəmin; qünki ular tərlük napakliklarni kəlip, yirginlik adətləri bilən bu zəmini bu qəttin u qetioğiqə tolduruwətti. ¹² Xunga silər kəzlinglarni ularning oqullirioğa bərmənglər, oqulliringlaroğa ularning kəzilirini elip bərmənglər; silər küqiyip, zəminning nazu-nemətliridin yeyixkə, zəmini əbədil'əbəd əwladliringlaroğa miras kəlip kəldurux üqün mənggü ularning aman-tinqliki yəki mənəpəitini hərgiz izdimənglər» — değənidin. ¹³ Bizning rəzil kəlmixlirimiz wə nəhayəti eqir itaətsizlikimiz tüpəylidin bu həmmə bala-kəza bəximizə kəlgənidi wə Sən, i Hudağimiz, kəbiğlikirimizgə tegixlik boləğan jazayimizni yeniklitip, bizgə bəğünkidək nişatlik iltipətni kərsətkən turukluk, ¹⁴ biz kəndəkmə yənə əmliriniğgə hiləplik kəlip, bundək yirginlik kəidilərnə tutqən bu taipilər bilən nikəhləniwerimiz? Mubada xundək kəlidioğan bolsək, Sən bizgə oğəzəplənip, bizgə bir kəldi yəki kutuloğudək birsinimə kəldurmay yəkatmay kəlamsən?

¹⁵ I İsrailning Hudasi boləğan Pərwədigar, Sən həkkəniydursən! Xu səwəbtin biz bəğünkidək kutulup kəloğan bir kəldimiz. Kərə, biz Səning əldində itaətsizlikirimizdə turuwətimiz, xunga Səning əldində həqkəysimiz tik turalmay kəldük» — dedim.

9:6 Zəb. 38:4

9:7 «nomuşkə tapxurulduq» — ibraniy tilida «yüzi qüxkənlikigə tapxurulduq».

9:8 «bizgə əzining müəddəs jayidin huddi kəkkən kəzuktək mükim orun berip,...» — «Yəx.» 22:20-24ni kərtinğ.

9:9 «...bizni Yəhədiyə wə Yerusalemda sepillik kəldi» — «sepillik» muxu yərdə əsasən kəqma mənədi ixtililgən bolsa kərek. Çünki Yerusalemdiki sepil muxu wəktə tēhi kəurulmıqanıdi («Nəğ.» 1-babni kərtinğ).

9:10-11 Law. 18:25, 27; Kəñ. 7:3

9:13 «bizgə bəğünkidək nişat iltipətni kərsətkən» — bu ibarənin bəxkə birhəl tərjimisi: «bizgə bəğünkidək kutulduruloğan kəldi kəldurəğan».

Gunahini tonup, qiloqan duaning natijsi

10¹ Əzra dua kılıp, gunahini tonup yioqlap Hudaning eyi aldida yikilip düm yatqan qaoqda, Israillardin nahayiti qong bir jamaət, ər-ayallar wə balılar uning yenioqə kelip yioqildi; kəpqilikmu kattik yioqlap ketixti.² Elamning əwladliridin, Yəhiyəlning oqlı Xekaniya əzraoqə: — Biz Hodayimizə sadakətsizlik kılıp bu zemindiki yat taipilərdin hotun aptuq. Həlbuki, Israil üqün yənla ümid bar;³ biz əmdi Hodayimiz bilən əhdilixəyli, hojamning wə Hodayimizning əmliridin kərkup titrigənləning nəsihətiqə asasen bu hotunlarni wə ulardin tərəlgən pərzəntləni yoloqə selip koyayli. Həmmə ix Təwrat kanuni boyiqə kılınsun.⁴ Tur! Bu ix sanga baqlıktur, biz seni kollaymiz; jür'ətlik bolup ixni ada qiloqin, — dedi.

⁵ Xuning bilən Əzra ornidin kəpup, kahinlarning Lawiylarning wə pütkül Israil jamaitining baxlıqlirini xu səz boyiqə ix kılımiz, dəp kəsəm iqxkə ündidi, ular kəsəm iqtı.

⁶ Andin Əzra Hudaning eyi aldidin kəpup Əliyaxibning oqlı Yəhohannanning eyiqə kirdi; u u yərgə kəlgəndə oqızmu yemidi, sumu iqmidi, qünki u sürgünlüktin kəytip kəlgənləning sadakətsizlikü üqün eqinatti.⁷ Xuning bilən Yəhudiya wə Yerusalemda sürgünlüktin kəytip kəlgənləning həmmisigə jakarlinip, Yerusalemoqə yioqilinglar,⁸ əmirlər wə əksakallarning nəsihəti boyiqə, kimki üq kün iqidə yetip kəlmisə, uning pütün mal-mülki musadirə kılınidu, sürgündin kəytip kəlgənləning jamaitidinmu ayrilidu, dəp, jakarnamə qikirildi.⁹ Xuning bilən Yəhuda wə Binyamindiki barlık ərlər üq künigə Yerusalemoqə yioqilip boldi. U tokkuzinqi aynıng yigirminqi küni idi; barlık həlk Hudaning öyining həylisidiki məydanəqə kelip olturdi, kəpqilik bu ixtin kərkəqə, xuningdək kattik yaqkan yamoqur tüpəylidin, titrəp ketixti.

¹⁰ Kahin Əzra ornidin kəpup ularəqə: — Silər Hudaqə sadakətsizlik kılıp yat taipiləning kizlirini hotunlukqə elip Israillarning itaətsizlikini axurdunglar.¹¹ Əmdi silər ata-bowanglarning Hudası boləqan Pərwədigar aldida gunahinglarni tonup, uning nəziridə durus boləqanni kılıp, özünglarni bu zemindiki taipilərdin wə bu yat əllik hotunliringlardin arini oquq kilinglar, dedi.

¹² Pütün jamaət yukiri awazda jawap berip: — Maqul, biz əzlrining xu gəpliri boyiqə ix kərimiz.

¹³ Biraq adəmlər bək kəp, yənə kelip yamoqur pəsli boləqəqə talada turalmaymiz; uning üstigə bu degən bir-ikki kündə pütidoqan ix əməs, qünki bizdə bu ixta itaətsizlik qiloqanlar nahayiti kəptur!¹⁴ Hudaning muxu ix tüpəyli kəlgən kattik qəzəpining bizdin kətküqə, baxlıqlirimiz pütkül jamaətkə wəkil bolup Pərwədigarning aldida tursun; bizning hərəkəysi xəhərlirimizdə yat əllərdin hotun aloqanlarmu bəlgiləngən wəqıttə xu xəhəning əksakal wə həkimliri bilən birlikdə kelip bu ixni bir tərəp kılısun, — dedi.

¹⁵ Bu ixkə pəkət Asahəlning oqlı Yonatan bilən Tikwəhning oqlı Yahziya kərxı qıktı, Məxullam bilən Lawiy Xabbıtay ularni kollidi.¹⁶ Xuning bilən sürgündin kəytip kəlgənlər ənə xundəq kildi. Kahin Əzra wə ata jəmətlirining baxlıqliri boləqanlar jəməti boyiqə bu ixkə ayrildi; ularning həmmisi ismiliri boyiqə tizimlandi. Ular oninqi aynıng birinqi küni bu ixni təkürüp bir tərəp kılıxkə kixixti.¹⁷ Ular yat əllik hotunlarni aloqan ərləning sorikini birinqi aynıng birinqi küni tığətti.

Yat əllərdin hotun aloqanlarning tizimlikı

¹⁸ Kahinlarning əwladliri iqidə yat əllik hotunlarni aloqanlardin muxular qıktı: — Yozadakning oqlı Yəxuaning wə uning kərinəxlirining əwladliridin: — Maaseyah, Əliezər, Yarib, Gədalıya.

¹⁹ Ular hotunlirimizni yoloqə selip koyimiz dəp kəsəm kılıp kəl berixti wə gunahı üqün itaətsizlik kurbanlıqı süpitidə koy padisidin bir kəqkarni sundi.²⁰ Immərnıng əwladliridin Hənanı bilən Zəbadiya;²¹ Hərimning əwladliri iqidə Maaseyah, Eliyah, Xemaya, Yəhiyəl wə

10:13 «qünki bizdə bu ixta itaətsizlik qiloqanlar nahayiti kəptur!» — bəxkə bir hil tərjimisi: «qünki biz bu ixta bək eqir itaətsizlik qiloqanmiz».

Uzziya; ²² Paxhurning əwladliridin Əlyoyinay, Maaseyah, Ismail, Nətanəl, Yozabad və Əlasah, ²³ Lawiylar iqidə Yozabad, Ximəy, Kelaya (Kelita)mu deyilidu), Pitahiya, Yəhuda bilən Əliezər; ²⁴ qəzəlkəxlər iqidə Əliyaxib; dərəwaziwənlər iqidə Xallum, Tələm, Uri. ²⁵ Israillardin: — Paroxning əwladliridin Ramiya, Yizziya, Malkiya, Miyamin, Əliazar, Malkiya, Binaya; ²⁶ Elamning əwladliridin Mattaniya, Zəkəriya, YəhİYəl, Abdi, Yərimot bilən Eliyah; ²⁷ Zattuning əwladliridin Əlyoyinay, Əliyaxib, Mattaniya, Yərimot, Zabad bilən Aziza; ²⁸ Bibayning əwladliridin Yohəhanan, Hənananiya, Zabbay bilən Atlay; ²⁹ Banining əwladliridin Məxullam, Malluk, Adaya, Yaxub, Xəal bilən Ramot; ³⁰ Paqat-Moabning əwladliridin Adna, Jilal, Binaya, Maaseyah, Mattaniya, Bəzaləl, Binnuiy bilən Manassəh; ³¹ Hərimning əwladliridin Əliezər, Yixiya, Malkiya, Xəmaya, Ximeon, ³² Binyamin, Malluk və Xəməriya; ³³ Haxumning əwladliridin Mattinay, Mattatah, Zabad, Əlifələ, Yərəmay, Manassəh və Ximəy; ³⁴ Banining əwladliridin Maday, Amram, Uəl, ³⁵ Binaya, Bədiya, Keluhay, ³⁶ Waniya, Mərəmot, Əliyaxib, ³⁷ Mattaniyah, Mattinay, Yaasu, ³⁸ Bani, Binnuiy, Ximəy, ³⁹ Xələmiya, Natan, Adaya, ⁴⁰ Maknadibay, Xaxay, Xaray, ⁴¹ Azarəl, Xələmiya, Xəməriya, ⁴² Xallum, Amariya, Yüsüp; ⁴³ Neboning əwladliridin Jəiyəl, Mattitiyah, Zabad, Zebina, Yadday, Yoel və Binaya. ⁴⁴ Bularning həmmisi yat əllik hotunlarnı aloanlar idi, və xuningdək ulardin bəzilərnin hotunliri pərzəntmu kərgənidi.

10:21 «Eliyah» — bu isim ərəb tilidə, xundakla uyoqur tilidə «İliyas» deyilidu.

10:29 «Ramot» — yaki «Yərəmot».

10:44 «wə xuningdək ulardin bəzilərnin hotunliri pərzəntmu kərgənidi» — baxkə bir hil təjrimisi: — «... wə xuning bilən ular hotunlirini wə pərzəntlirini yoloqa seliwətti». Bu ayətnin teksttə kəmtüklük boluxi mumkin. Xunga mənisi enik əməs.

Təwrat dəwridə yüz bərgən mühim wəqələr

1. (a) İbrahim, Sarəh və Tərah Kənaan zəmininə barməqə bolup, Ur şəhəridin qəldi (b) Ular Həran xərlində tohtəw kəlidə.
2. İbrahəminin ikki oğlu — İshək (Sarəhin) və İsməl (dəddi Həjərdin) tərildü. İshəkin Yakup wə Əsəw (Rəwəkin) tərildü.
3. Yüsuf kulluqə sətlip Misraqə elip tərildü. U Pirəwning kol astidə Misraqə wəzir bolidu. Yakup wə oğulliri kəhəqləktə əzək izdip Misraqə qəldü. Yüsuf ularni kəbul kilip Coxan zəmininə oturəkəxturidu («Yəritilix» muzı yərdə tohtaydu).
4. İsrailar Misirdə kulluqə qəldü. 400 yildin keyin, Musa pəyqəmbər ularni Misirdin yətləkəp qəldü («Misirdin qılxı»). Musa pəyqəmbərgə Sinay təgiddə «mukəddəs kənan» wəhyi kilidü («Misirdin qılxı», «Lawiylar»).
5. 12 pəyləkəji Kənaan zəminini qəyaydu. Əmma İsrailar ixəməsləktin zəminə təgəlməydu, qə-bayawəndə 40 yıl kəzip yuridu («Qə-bayawəndi səpər»).
6. İsrailar lordan dərəyəsindən etəxtin əwəl Musa pəyqəmbər əhdiñi ikkinji kətin ularqə xərhləydu («Kənan xərlə»).
7. Yəxusə pəyqəmbərnin yətləkəqliki bilən İsrailar Kənaan zəmininə kirdü, uni gilyədu. Yəxusə ularqə zəmini təkamim kilidu. Yiqilik-məlimənləq dəwri — «Bətur Həkimlər» həkum-rənik kilidu. Pədxahlıq dəwri — Saul, Dəwut, Sulayman.
8. Pədxahlıq bəlində — jənəbətə «Yəhuda», ximəddə «İsrə». Ximəli pədxahlıq («İsrə») Asuriyə İmperiyası tərəpidin sürgün kilidü. Sürgün boləqlərnin kəp kismi kəyrip kəlməydu (miladiyadin ilğirki 721-yıl).
9. (150 yildin keyin) Jənəbətə pədxahlıq («Yəhuda») Babil İmperiyası tərəpidin sürgün kilidü (miladiyadin ilğirki 586-yıl).

TƏWRAT DƏWRİNİN TARİHİNİ KƏRSİTİDİQAN HƏRİTƏ

Qoxumqə söz

«Əzra»ning muəllipi zadi kim? — Təwrattiki «Əzra» wə «Nəhəmiya» degən ikki kitabning qurulmisidiki ohxaxlıq

«Əzra» wə «Nəhəmiya» degən hər ikki kitab tət qong beləktin təxkil kılınqan; hər ikkila kitabning birinqi belikining temisi «qaytix», ikkinqi belikining temisi «qayta qurulux», üqinqi belikining temisi yənə «qaytix» (jismaniy yaki rohıy qaytix), tətinqi belikining temisi «islahat». Ikki kitabning qurulmisida, bulardin baxqa yənə birnəqqə ohxaxlıq tərəplirimu bar (muxu yərdə sahıpe qəklimi bilən təpsiliy tohtalmiduk).

Omumiy selixturma: —

Əzra	Nəhəmiya
1-qaytix (1-2-bab) (jismaniy qaytix)	3-qaytix (1-2-bab) (jismaniy qaytix)
1-qayta qurulux (3-6-bab)	2-qayta qurulux (3-7-bab)
2-qaytix (7-8-bab) (jismaniy qaytix)	Yengilnix (8-10-bab) (rohıy qaytix, qaytidin əhdə tüzülux)
Islahat (9-10-bab)	Islahat (11-13-bab)

Xu selixturmidin ikki kitabning yezix uslubidiki ohxaxlıqnı kərürwaləjili bolidu. Xunga kəp alimlar ikki kitabning muəllipini bir adəm dəp qaraydu.

«Əzra» degən kitabni yazoquqi Əzraning əzidur. Buningə ispat, 6:27-28də wə keyinki bablarda Əzra biwasitə özini tiləqə elip, «Mən,... mən, ... mən...» dəp bayan kılıdu. Kitabning babliridin yazoquqining inqikə həm əstayidil alim wə tarixxunas ikənliki qikıp turidu. Bu «Nəhəmiya» wə «Tarih-Təzkirə»ni yazoquqılarning inqikə wə təpsiliy uslubioqə bək mas kelidu. Xunga bir kışim alimlar «Nəhəmiya» wə «Tarih-Təzkirə»ning muəllipi yaki muhərriri Əzra, dəp qaraydu. Biz muxu pikirgə bək mayilmiz.

Nemixka Əzraning dəwrində «mustəkillik hərəkiti» bolmioqan? (Məsihnıng kelixi üqün təyyarlıq kılıx)

Yəhudiylarning Hudaqə sadıq boləqan «qaldisi»i sürgünlüktn kəytkəndin keyinki dəwrlərdə nazil kılınqan kitablarda, yəni «Əstər», «Həgay», «Zəkəriya», «Əzra», «Nəhəmiya» wə «Malaki» degən Təwrat kışimlirida adəmnı kızıkturidıqan bir ix xuki, «mustəkillik» degən məsilə bir kətimmu tiləqə elinəqan əməs. Əzra İsrail üqün dua kıləqanda ularning bəkındi əl boləqanlıqnı enik kərsitidu — U: — **«Biz hazır kullar»** dəydu (9:9). Lekin xu qəqəda uning

Israilning mustəkil padixahlikining kayta bərpa kilinixi toojrucluk heqkandak təlipi bolmioqan. Karioqanda, Huda Israiloqa yetəkilik kilixka təyinligən yobaxqilar əzlrining bekindi halitini razilik bilən qobul qiləjan ohxaydu. Nemixka xundak boldi?

Hudaning Musa pəyoqəmbərnəng wasitisi arkiplik Yəhudiy həlki bilən baqlioqan əhdəsinəng tolimu roxən bir kismi xuki, Əz həlki Əzigə itaətmən bolsa wə bir-biri bilən həqqaniylik həm inaklik iqidə yaxioqan bolsa, undakta U ularoqa bəht-bərikət ata kilidu. Muxu əjayib, kəp tərəplimilik bəht-bərikətlər «Law.» 26-babta wə «Qanun xərhi» 28-babta təpsiliy bayan kilinidu. Həlbuki, ular Hudaqə wə xuningdək bir-birigə sadəqətsiz bolsa, undakta Uning tərbiiyilik jazaliri tədrijiy həlalda bəxioqə qüxürilidu. Bu ixlar üstidə «padixahlar»diki qoxumqə səz»imiz wə «İnjil — kirix səz»imizdə tohtalduq. Huda Israil bilən tüzgən əhdidiki «jaza-tərbiiyining bəx baskuqi»ning təpsilatlıri Musa pəyoqəmbər arkiplik berilgən, «Law.» 26:14-26 wə «Qan.» 28-babta tepilidu. Bəx baskuqni yənə təwəndikidə yioqinqəqlaxka bolidu. Itaətsizlikə eoqirlaxqanseri jaza-tərbiiyimu eoqirlixip baridu: —

Hudaning Israil bilən tüzgən əhdisi — «Hudaning jaza-tərbiiyisining bəx baskuqi»

- (1) Waba-kizitminəng qüxüxi, düxmənlərnəng «ixik aldidə» turuxi, düxmənlər aldidə asanla məqlup boluxi («Law.» 26:14-17).
- (2) Yamoqur az, həsulning naqar boluxi («Law.» 26:18-20).
- (3) Yawayi yirtkuq həywanlarnəng kəpiyixi, ularning insanlaroqa wə mallaroqa hujum kilixi (buning kəqmə mənisi bəkim dələt iqidiki muqimsizlik, tərtipsizlik wə qanunsizliqnimu kərsitidu) («Law.» 26:21-24).
- (4) Xəhərlərnəng muhasirigə elinixi, kəhətqilik, ularning düxmənlər wə yəqə yurtluqlarnəng aldidə boysunduruluxi wə xularnəng qəttik bəxkurux tüzümi astidə yaxixi («Law.» 26:25-27).
- (5) Düxmənlərnəng əq elixi, qaytidin xəhərləni kərxiweləxi, xəhərlər wə yər-zeminning wəyran boluxi, sürgün boluxi, sürgün boləqinidə wəhımə astidə yaxixi («Law.» 26:27-39).

«Batur həkimlər», «Samuil», «Padixahlar» wə «Tarih-Təzkirə»ni oquqanlaroqa roxənki, Israil bu bəx baskuqning həmmisini əz bəxidin ətkəzgən (bəzi baskuqlarni birnəqqə kətim bəxidin ətkəzgən). Israilning towa kilixi bilən islahət boləjan wəqitlarda Hudaning ularning əhwalini əslidiki bəht-bərikətlikkə kəltürginini kərgili bolidu; həlbuki, omumən ular rəhiy wə əhləkiy təərəplərdə bəroqanseri suslixip qüxkünləxkənədi. Rəst, Əzraning dəwridə Huda ularni əng əhirkə tərbiiyilik jazasidin, yəni sürgünlükə qikiroqanədi. Ləkin Daniyal pəyoqəmbərnəng Israil üqün qiləjan dualiridin («Daniyal» 9-bab) wə Yəxaya həm Əzakial pəyoqəmbərlərnəng bəxərtliridin karioqanda «sürgünlükə qaytix»ning səwəbi əməliyəttə Israil həlkinəng birliktə towa kilixidin əməs, bəki Hudaning xəpətidin boləjan, həlas. Əməliyəttə Israil hətta sürgün boləqandin keyinmu bir həlq süpitidə gunəhliridin təhiqə towa qilmioqanədi. Bu ix həzriti Əzranəng («Əzra» 9-babta hatiriləngən) Israil üqün qiləjan duasidin enik kərünidu. Biz yənə bir kətim uning bu kismini oquyli: —

«Aḥ Hodayim, xərməndilikə yüzümni Sanga karitixtin iza tartmaḱtimən, i Hodayim; qünki kəbiḥliklirimiz tolilikidin baxlirimizdin axti, asiylıq-itaətsizlikimiz asmanlaroḡa taḡaxti. Atabowilirimizning künliridin tartip bğğəḡə kəḡər zor itaətsizlikə yürüp kəldük, xunga kəbiḥliklirimiz tüpəylidin biz, bizning padixahlirimiz wə kaḡinlirimiz huddi bğğünki kündikidək ḡərḡaysi yurtlardiki padixahlarınḡ kəlioḡa qğğüp, kiliqḡa, sürgünlğğkə, bulangtalangoḡa, nomusḡa tapxurulduk.

Əmḡi ḡazir azoḡinə waḡit Hodayimiz kəzlırimizni nurlandurup, kulluḡımızda bizḡə azoḡinə aram berilsun ḡəp, keḡip ḡutuləḡan bir ḡaldini saḡlap kelip, bizḡə əzining muḡəḡḡəs jayidin huddi kaḡḡan ḡozuḡḡək muḡim orun berip, bizḡə Hodayimiz Pərwərdigardin iltipət kərsitildi. Qünki biz ḡazir kullarmiz; ḡalbuki, Hodayimiz muxu kulluḡımızda yənilə bizni taxlıwətməy, bəlki Pars padixahlarınḡ aldida rəḡimḡə erixtğğrup, Hodayimizning əyini selip, harabiləḡkən jaylırini yengiwaxtin onḡlaḡḡa bizni roḡlandurdi, xundaḡḡa bizni Yəḡḡudiyə wə Yerusalemda sepillik ḡildi» (9:6-9).

Bu səzlərdin İsrailning roḡḡiy ḡaliti ḡərḡandaḡ ixtin eniḡ turmamdu? Əzra, xundaḡḡa Hudaning xu ḡəwrdiki adəmliri wə pəyoḡəmbərlirining ḡəmmisi: İsrail iḡidə, ḡəḡḡa sürgünlğğtin ḡaytip, Pələstindikı japa-muxəḡḡətləḡə ḡidaydioḡan ḡəḡḡlər iḡidə tüptin towa ḡilix teḡi bolmioḡanidi, ḡeməḡḡə. Xunga ularda Huda bizni mustəḡil bir padixahlıḡḡa aylanduridu, ḡəydioḡan oy bolsa, bu bir ḡam ḡiyal bolatti. Pərwərdigarning Əz əḡdisiḡa boysunoḡanlaroḡa wəḡə ḡiloḡan «baxḡa əllərdin üstün turidioḡan», tolimu ḡülləḡən, «**ḡuyruk əməs, bax boləḡan**» bir padixahlıḡ («ḡan.» 28:6-13) teḡimu yiraḡḡa idi. Xu əḡwal astida bundaḡ mustəḡil ḡələḡni ḡaytidin bərpa ḡilixḡa intilix nadanlıḡ bolatti. Buning orniḡa, Hudaning xapaḡi bilən azraḡ bir «ḡaldi»ning Huda wəḡə ḡiloḡan zemini üstidə yaxaxḡa ḡaytip kəḡḡənliki, xundaḡḡa xu «ḡaldi»ning ḡəmmiḡə ḡadir Hudaning əzlırini idarə ḡilixḡa ḡoyoḡan padixahlarınḡ iltipatidin muyəssər ḡiloḡanlıḡı tüpəylidin təxəḡḡür eytixioḡa tooḡra kelətti. «**ḡəḡḡaniyəḡ ḡərḡaysi əlni yuḡiri kəḡğğrər**» ḡəydu Sulayman («Pənd.» 14:34), leḡin ḡəḡḡandaḡ tüp ḡəḡḡaniylıḡ bolmisa «kəḡğğğğğ» ḡəḡənniḡ ümidimu yok bolidu (Əzraning xu ḡuasi wə «Nəḡ.» 9:33-3ḡḡə ḡatiriləḡən, ḡəzriti Nəḡəmiyaning ḡuasi ohxəx əḡwal astida ḡilinoḡan, xu ḡuanimu kəḡğğ).

Xüḡḡisizki, xu ḡəwrlərdə Hudadin ḡorḡḡan İsrailarda baxḡiḡə bir ümid pəyḡa boluxḡa baxlıdi. Ular Huda ularoḡa pəyoḡəmbərliri arḡilıḡ bəḡḡən bəxarəḡḡik wəḡiliridin, pəḡət ḡutḡzəḡuḡi-Məsiḡ ḡunyaḡa kəḡḡəndilə andin Uning ḡüḡlğğ ḡizməḡlırini bilən İsrailni əz ḡunaḡlıridin paklıxi mumkin bolatti, ḡəḡən ḡulasıḡə kəḡḡən («Luḡa» 24:21). Əḡər ularda xundaḡ paklıḡ bolsa, ḡeməḡ İsrail ḡət'iylik bilən towa ḡiloḡan bolsa, Hudaning İsrailning əḡwalini əslıḡə kəḡğğğğğḡə kərək boləḡan xaraitlar mumkin bolatti. Məsiḡ Əzi iḡlimisə İsrail əz ḡunaḡıning asarəḡlırini iḡidə ḡalatti. Xu yol bilən «ḡaldi»dikilər ḡunaḡıning ḡanḡilıḡ yirḡinḡlıḡ iḡənlikini, uning asaritining ḡanḡilıḡ ḡüḡlğğ iḡənlikini tonup yetixḡə baxlıdi. Ularınḡ roḡḡiy azadlıḡḡa boləḡan təxna wə təḡmğğrup ḡüḡḡən ümidlırining kəḡğğğğğğḡə ḡəsil boluxi bilən, Məsiḡıning kelix yoli ularning ḡəlbidə ḡazir bolmaḡḡa idi. Huda xu ḡixilərnı «**Məniḡ Əzğğḡə ḡalduroḡan ḡaldim**» («Yəx.» 10:21, 22) ḡəp ataxḡa ḡayıḡ kəḡḡən wə ularḡin səyğğḡənidi; ḡana, xu ḡəwrlərdə Uning alaḡidə ḡilsimat ḡilixi ularning kəḡğğğğğğḡə ḡəl muxundaḡ ümid-təxnalarnı ḡəsil ḡilixtin ibarəḡḡur. Biz baxḡa yərlərdə eyḡḡinimizḡək, Əysə Məsiḡ ḡunyaḡa kəḡḡğḡə boləḡan barlıḡ tarih, məyli İsrailning yaḡi baxḡa əllərnıning tarihi bolsun, bu pəḡət Hudaning Uning kelixi üḡün boləḡan təyyarlıḡı, ḡalas, ḡəḡili bolidu.

Hudaning «**Waḡit-saḡti toluḡ toḡḡanda, Huda Əz oḡḡlini bu ḡunyaḡa əwəḡti. U bir ayal kixidin tuḡḡuloḡan, xuningḡək Təwrat ḡanuni astida tuḡḡuloḡanidi**» («Gal.» 4:4).

«**Wəqit-saiti toluq toxux**» jəryanida, yəni bu dunyadiki barliq ixlar Məsihning kelixi üçün təyyarlinixta muxu «qaldi» intayin muhim bir amil idi. Ular birinçi bolup Məsihni tonudi, Uning kelixini qarxi aldi, xuningdək uningəja birinçi əgəxkən muhlislardin boldi. «Luqa» 1:16-17də berilən bexarət boyiqə Yəhya pəyoqəmbərninğ dəl muxundaq «Məsihning kelixi üçün həlklərninğ kəngüllirini təyyarlaş» hizmiti bolatti.

Əgərdə «qaldi»dikilər kəp butpərəs əllər bilən arilixip yaki assimilyatsiyə qilinip, rəhiy kərux sezimi torlixip, həkqaniylikqə wə diyanətlikqə boləjan wijdani suslinip, kənglidiki ümid yəqay dēgən bolsa, undaqta Məsih əwwal kimlərgə kəlatti?

Xunga həzriti Əzra «həlkning qaldisi»ni buləyoquqi təsirlərdin ayrixqə, kəngüllirini oyoqitixqə Hudaning qorali boləjan. U həkikətən Hudaning adimi idi, pəkət öz gunahlıri üçünla əməs, baxqılarninğ gunahı üçünmu yioqləjanidi (10:1). Təwrat («kona əhdə») dəwri toquruluq daim kərsətkinimizdək, Hudaning xu wəqitlarda Əz həlkidin tələp qiləjan pak-mukəddəslik bolsa sirtki bir hil pak-mukəddəslik idi. İqki pak-mukəddəslik bolsa pəkət Məsihning əlumi, xundakla Mukəddəs Rəhning kelixi bilən andin məwjut bolatti. «Yengi əhdə» astida boləjan bolsa, Əzraninğ İsrailarninğ kəngüllirini paskiniqiliktin ayrix üçün ulardin «əzlirininğ yat əllik ayallirini qoyuwetinglar» dēgən təlipi (10-bab)ninğ həjiti bolmaytti («Mat.» 5:31, 32). Həlbuki: (1) İnjininğ nikah toquruluq birinçi təlipi boləjan etikədsizlar bilən birləxməslikimiz yaki nikahlanmaslikimiz kərək, dēgən təlim enik berilgən («2Kor.» 6:14). Birəq: (2) Əgər xundak gunah ətküzgən bolsinğiz, məyli qanqilik qiyinqilik boluxidin qət'iynezər, Hudaning sizgə qoyəjan burqi xuki, xu etikədsiz jərəng bilən turup əmürwayət uningdin ayrimaslikinğizdin ibarəttur. Pəkət etikədsiz jərəng əzlükidin sizdin kətküsi bar bolsa, uni qoyup berixinğiz kərək («1Kor.» 7:13-20).